

Dnešek

ROČNÍK I.

V PRAZE 25. DUBNA 1946

ZA Kčs 3.50

Debata o vědeckém socialismu ARNOŠT KLÍMA + P. ZENKL

Proměny JIŘÍ ZHOR

Sovětský film a český divák JIŘÍ BRDEČKA

Dávky z majetku ING. DR. ŠTĚPÁN JEŠ

Dopisy z komunistické strany

Šachy povýšené na umění AMOS POKORNÝ

Československý film - slova a výsledky — Snížením cen zvýšit životní úroveň — Jak dopadnou volby — Volby v roce 1935 a dnes — Kompetenční konflikty — Bumbříčkování — Konec božstva — Dva listy o československom pomere — Šest přeměn

ČÍLA VLÁŠEK

veřejná obchodní společnost,
PRAHA II, TR. JANA OPLETALA Č. 45

TELEFON 300-98

218

peněžních ústavů a průmyslových podniků používá
našeho udržovacího předplatného na péči
o účtářské stroje

BURROUGHS

odborné dílny sklad součástek

školení mechanikové

ZPOVĚĎ K. H. FRANKA

Vysoce časová dokumentární kniha. Frank doznává

**zrady, podvody, násilí
a tisíceré vraždy**

192 stran s obrázky. Cena 35 Kčs. U všech knihkupeců

Vydal »CÍL«, a. s., tiskářské a vydavatelské podniky
v Praze, Hybernská 7.

NEPŘEHLEDNĚTE tyto pozoruhodné knihy

Vladimír Pazourek

ÚSTUP Z HRANICE

Dokumentární román o heroismu našich hraničáků roku 1938.
S obálkou a frontispicem Jaroslava Švába, brož. Kčs 55.—,
vázané Kčs 80.—, II. vydání!

Václav Jirá:

ŠESTÉ JARO

Dokumentární kniha, vytěžená z děsivého prostředí věznice
Hameln, S hlubotiskovými přílohami autorovými, s dokum-
entárními tisky, s obálkou Vojtěcha Tittelbacha, v gra-
fické úpravě Methoda Kalába, S předmluvou Karla Konrá-
da. Brož. Kčs 99.—, váz. Kčs 124.—.

František Kovárna:

LISTY MRTVÉMU PŘÍTELI

Konfrontace ideologie češství a německví, brutality a hu-
manity, života a smrti. V grafické úpravě a s obálkou
Františka Muzíky. Brož. Kčs 52.—, váz. Kčs 72.—.

Václav Černý:

ZPĚV DUŠE

Nejvýznačnějších z našich kritiků upjal svůj bystrý zrak
k poslednímu období Horovy básnické tvorby, k období
duchovní lyriky, kdy se Josef Hora dobral přesvědčivých
jistot o smyslu lidského života. S obálkou Arnošta Paderlíka,
v grafické úpravě Methoda Kalába. Brož. Kčs 24.—.

ZPĚVY NOVÉ FRANCIE

Uspořádal Jean Deninx, přeložil Benjamin Jedlička. Pásmo
illegální odbojové poesie francouzské. S kresbami a obálkou
Františka Jirouška. Cena brož. Kčs 40.—.

U všech knihkupeců a v nakladatelství

VÁCLAV PETR, PRAHA II, JEČNÁ 36

Chcete mít čisté, lesklé a bílé zuby?

Chcete mít pevně a zdravé dásně?

Chcete se zbavit nepříjemného pachu a mít příjemný
pocit čistoty a svěžesti v dutině ústní?

Zkuste k čištění zubů a dásní zubní pastu

BIS - ACIDENTOL

a nesáhnete již po jiné.

Je to pasta vyrobená podle moderních požadavků estetní
hygieny: má nakyslou chuť čerstvého ovoce, bohatě pěni,
dokonale čistí. Je vydatná a úsporná.

BIS - ACIDENTOL

je zubní pasta pro náročné.

**OBSAH DNEŠKA Č. 4: FERDINAND PEROUTKA: Hlavní úkol naší politiky. — VLADIMÍR HELLMUTH-BRAU-
NER: Meditace nad SSSR. — JIRÍ HEJDA: Odsun Němců a naše výroba. — IVAN HERBEN: Hovorý s Josefem Čap-
kem. — VÁCLAV VEŘMIŘOVSKÝ: Stín Tomáše Bati. — Ze zápisníku spisovatele aneb bábiččina drůza. — Jak kdo
co řekne. — Politika potřebuje reklamy. — Z našeho právního pořádku. — Aby se vlt nažral a koza zůstala celá! —
Věci malé a velké. — Obilí a ideologie. — Pathologická ssedlna se stěhuje. — Komunistická strana a volby. — Co je
dovoleno jednomu... — Učitel a kopání do hlí. — Otázka. — Oprava. — Kulturní zpravodaj.**

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy
se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—,
jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Va-
lenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 36.

Dnesek

ídi Ferd. Peroutka

Proměny

Změnil se celý československý i český svět, změnil se, velmi podstatně se změnil i české politické strany: jejich celková tvářnost, jejich sociální skladba, jejich vnější fysiognomie i jejich struktura vnitřní. Zbyla jim stará jména, ale »jméno, co je to jméno«; obsah je nový a kdyby mrtví z r. 1938 vstali z hrobů, mnohou politickou stranu dnes by téměř nepoznali.

Všimněme si třeba strany, jež zdánlivě se změnila nejméně: strany lidové. Mužové v koláčích nezmizeli sice z jejich vedoucích míst, ale ledakde vidíme vedle nich i evangelické statkáře a velkostatkáře, a někde pryč i pány pastory. Velebnost se spojila s dvojtíhodností, strana se vybavila z konfesijní jednostrannosti a v jejich listech stále častěji je citován demokrat a křesťan Masaryk. Strana nehovoří už tak hlasitě, jako dříve, o otázkách kulturních a školských, třeba na ně nezapomínala. Všimněme si, jak v orgánech strany se rozmohly rubriky hospodářské. Nesocialistický charakter strany při drobné její agitaci někdy a někde je zdůrazňován hlasitěji než její charakter křesťanský. Strana obrátěně organisuje živnostníky, obchodníky a podnikatele vůbec. Její agitace se velkoryse rozpráhla po našem venkově, kde ovšem tato strana se neuchází sama.

Je nápadné, kolik k ní přešlo zvučných kdysi jmen odborníků národohospodářských, obránců liberalismu a specialistů, sloužících kdysi kapitalistickým ústřednám. Zatím ovšem moudré a prozíravé a nehluchně pracující vedení lidové strany nechává tyto lidi promlouvat jen ztlumeně. Pod široký deštník strany ukryl se zřejmě vedle rozšafné a zdravé konservativnosti ne jeden zatrpklý »velebitel času zašlého« a i leckdo z těch, kdo na nic nezapomněli a ničemu se nenaučili, ale stále ještě stranu velmi pevně vede prozíravý a státnický Monsignor Šrámek, jedna z největších postav naší politiky, muž, který nezapomněl svých křesťansko sociálních začátků a jehož smysl pro sociální realitu a pro politickou skutečnost vůbec je obdivuhodný. — Uvidíme, jak se strana vybarví pozítří a snad už zítra.

Nemenší změnu prodělává i strana národně socialistická. Zrozvážněla. Pozbyla halasné burjarity. Zrealistčila ve svém vedení. Přibýlo do ní nepochybně mnoho bývalých národních demokratů, politických živnostníků a agrárníků. Mnoho úředníků závodů průmyslových a hospodářských. Strana může se pochlubit krásným počtem solidních odborníků hospodářských i kulturních. Rozmnožili ji mnozí noví lidé z řad státně zaměstnaneckých, i když o některé ve prospěch strany komunistické přišla a i když, nač to zapírat, prořídily její řady dělnické. Vzrostlo nepochybně její pravé křídlo, přesněji řečeno, vzrostl v ní počet elementů konservativnějších.

Zachytilo se v ní hodně těch, jež z vlivných pozic úředních a hospodářských odstranila květnová revoluce. Bude problémem této strany, pro demokratický vývoj státu nad jiné potřebné, aby v ní nenabyli vlivu ti, kdo za revolučního května z vedoucích míst vypadli právem. Bude její ctí, umožní-li rehabilitaci těm, jimž se v květnu 1945 opravdu ublížilo. Klidný vývoj poměrů v našem státě je velmi závislý na dovednosti vůdčích lidí této strany a na jejich schopnosti spolupracovat a dohodovat se s těmi, jimž socialisační tempo i dnes zdá se být ještě u nás pomalé. Nebylo by zdravé, kdyby tato strana řídila svůj další vývoj příliš doprava. V jejím vedení je nepochybně mnoho lidí benešovské rozvahy a moudrosti, bůh jim dej i benešovskou energii a houževnatost.

Neobyčejně zajímavý je a ještě bude vývoj strany sociálně demokratické. V létě 1945 ještě pochybovala o svém právu na existenci. Dnes valná část jejího členstva nepřeje si už likvidaci strany a věří v její budoucnost. Kádr strany zůstal v podstatě nezměněn, až na značné ztráty příslušníků dělnických a na pozoruhodné přírůstky domkářské, malo-rolnické, maloživnostenské a státně zaměstnanecké (ovšem, pokud jde o poslední vrstvu, jen z určitých kategorií státně zaměstnaneckých). Jsou mnohá místa, kde sociální demokrati svou existenci vedle komunistické strany obhajují si již velmi vehementně a bez opatrné rezervy, kterou si dříve ukládali, ale zatím jsou to jen zjevy místní, lépe pochopitelné tomu, kdo zná i lokální historie bojů mezi sociálními demokraty a komunisty z prvních let republiky. Nelze přehlédnouti skutečnost, že za první republiky typ sociálního demokrata se vyvinul a vyhranil velmi svérázně po stránce psychologické i jiné vedle typu příslušníků strany komunistické a strany národně socialistické. Po pravdě nutno uznat, že býval to po mnohých stránkách typ sympatický a účtyhodný. Ten, kdo nemiluje totalitu a nezbožňuje mnohost, neviděl by rád, aby tento typ, solilní někdy až do suchopárné koženosti, vyhubila doba. Je mnoho důvodů k předpokladům, že k tomu nedojde.

Nejpoutavější studijní látku pro sociologa a psychologa poskytuje nepochybně nejprůbojněji si počinající strana třetí republiky, strana komunistická. Její dělnické šiky obratnou taktikou rázně usměrňovaného odborářského sjednocování mocně se posílily, a hovořili-li kdo o pomalém odlivu dělnických stoupců této strany, vidí patrně jen zjevy ryze místní. Nelze ovšem nepozorovat, že mezi členy této strany vzrůstá se už těž kritičnost pro českého člověka tak typická a že tato kritičnost zejména starších a nejvěrnějších členů strany se velice často obrací vůči těm, kdo si dnes v komunistické straně počínají nejhluchněji, vůči jejím novorozeňatům. Revoluční květen zavedl do komunistických řad mnoho těch, kdo

dříve stáli mimo politický život a jež nyní opravdu upřímně a vroucně strhla vidina nové sociální skutečnosti. Ale do strany přišli i mnozí konjunkuralisté, lidé, kterým imponuje moc a vliv světský, mnozí političtí počtaři a spekulanti. A přišli tam i lidé, kteří se neprávem domníval, že je jich povinností své ne nejstatečnější chování za války paralyzovat náhlým záchvatem poválečného radikalismu. Staří, poctiví a čestní komunisté na novokřtěnce tohoto typu se ovšem dívají s netajeným pohrdáním a posměškem. Ti, kdo pro komunistickou myšlenku trpěli (a málokterá strana může se u nás vykákat takových počtem opravdu statečných a heroických bojovníků s nacismem jako strana komunistická), ti se přirozeně nemohou nadchnout pro bolševiky ročníku 1945, kteří ještě v roce 1942 a 1943 veřejně říkali, že ten pan Moravec ve svých projevech má přece jen hodně pravdy.

Celkem vidíme, že strana komunistická se přerouzuje ve stranu vládní a státní. Nejméně chuti k spolupráci s druhými mají ti, kdo do strany přišli až pět minut po dvanácté — novokomunisté, z nichž ne jeden svou dnešní přeběhlickou horlivostí chce zřejmě spalovat svou válečnou minulost. Kdo má oči k vidění, vidí na druhé straně, jak přibývá veřejných komunistických činitelů, kteří hesla o budování republiky myslí poctivě a jak přechod z negace do pozitivní práce velmi mnohého komunistického politika a veřejného pracovníka už velmi proměnil a velmi přiblížil k realitě.

A tak jasně vidíme, jak do všech čtyř stran Národní fronty mocným účinkem zasáhla doba nesvobody a válka. Jak každá ze čtyř stran košického programu bije se zatím o vlastní tvář. A jak vedle momentů politických značnou roli při novém formování českého politického stranictví hrají známé rysy české národní povahy, silnější nad programová hesla, a pak ovšem i ono »lidské, příliš lidské«, duševní dědictví Hitlerova panství u nás a hitlerovský jed v nás, z našeho národního organismu zdaleka ještě nevypuzený.

Jiří Zhor

poznámky

Snížením cen zvýšit životní úroveň

Zvýšení cen, provedené nařízením, obecně překvapilo svým rozsahem, neboť se pohybovalo mezi 300—1000 procenty, někde i výše (na př. denní listy stály v roce 1938 20 hal. za osmistránkový večerník, dnes stojí Kčs 1.50 šestistránkový deník). Konečně se ustálilo mínění, že zvýšení cen bylo provedeno proto, aby byl snížen vnitřní státní dluh, který činí asi 200—230 miliard a je pro státní pokladnu neúnosný. Mzdy a platy nebyly ve celku zvýšeny úměrně k zvýšení cen, zde už se státní zásah nevyhnul drsnostem zejména u kvalifikovaných dělníků, pensistů a t. zv. vyšších kategorií úřednických; někteří měli nad 3200 Kčs a mají dnes pouze o Kčs 350.— více než před zvýšením cen. Jak s tím mají vyjít — jde většinou o starší lidi s dospívajícími syny a dcerami — je záhada. Jejich životní úroveň byla propadavě snížena a pochopitelně nestoupí tím nikterak jejich pracovní elán.

Zvýšení cen má ovšem vliv na náš zahraniční obchod. Fluktuací kursu dolaru, 1 dolar = 50 Kčs proti předválečné

paritě 1 dolar = 32 Kč, tedy pouze o 18 bodů, zatím co ceny průmyslových výrobků se zvýšily o 70 až 200 bodů, jsme si stížili soutěž. Československo se stalo jednou z nejdražších evropských zemí; jsme v rozpacích při pomýšlení na dovoz potřebných surovin, který jedině vývozem můžeme zaplatit. Velvyslanec Steinhardt na to upozornil v nedávném čísle »Zahraněčního obchodu«. Naše sny o »továrně Evropy« se rozplynuly. Co dnes vyvážíme, jsou zbytky výroby, která ještě mohla kalkulovat se starými zásobami z doby před cenovým zvýšením. Pomáhá nám někde kompenzace a skutečný hlad po zboží, ale to nestačí.

Domnívá-li se někdo, že výrobci se jen třesou na příležitost zvýšit ceny, je na omylu. Při každém zvýšení se ptáme, kdo to zaplatí. Je sice pěkné, upravit si cenu podle skutečných výrobních nákladů, k čemuž dává vyhláška nejvyššího cenového úřadu příležitost — ale nakonec se musíme zeptat, kdo naše výrobky koupí? Kdo bude mít dosti peněz, aby je zaplatil? Už dnes poskytuje zákazníkům splátky, abychom jim umožnili autnou investici a sobě odbyt. Leč ani naše finanční možnosti nejsou v době vázaných účtů příliš velké. A nezvýšit cen nemůžeme, protože nemůžeme vyrábět se ztrátou. Nemůžeme hradit trvalých ztrát — z čeho? — a ostatně smyslem výroby nejsou ztráty.

Ústřední výbor zaměstnanců kovoprůmyslu z celé republiky se nyní zabývá otázkou mezd a cen a konstatoval, že »mzdové a platové poměry neodpovídají zvýšeným cenám a že životní úroveň pracujících byla prosincovou úpravou těžce postížena«. Zároveň tři socialistické strany a ÚRO vydaly prohlášení, jak se má revidovat kalkulaci provést snížení cen.

Prvního prosince jsme zvýšili ceny. Dnes je tedy budeme snižovat? Proč jsme nezvýšili ceny hned na přijatelnou úroveň? Změnilo se něco od 1. prosince do 1. dubna? Tvrdilo se, že se ceny musí zvýšit o trojnásobek, aby se snížil vnitřní státní dluh. To už neplatí? Sniž se státní dluh jinak? Neří pochybnosti o tom, že se něco musí státi, aby se sjednala náprava. Obávám se, že přes veškerou dobrou snahu vyzní akce ÚRO i socialistických stran naprázdno, a to proto, že při dnešní výrobě nejsou pro snižování výrobních nákladů dány předpoklady. Kofeny naší dnešní krize tkví v souvislosti všech zjevů.

J. H.

Jak dopadnou volby

Dovoľte, abych po jistých zkušenostech, dobrých informacích a pozorování vám sdělil svůj odhad, jak asi dopadnou volby, a to nikoliv celkově, avšak v hlavních městech Československa.

PRAHA: 1. NS — 2. KSČ — 3. ČSL — 4. SD.
 BRNO: 1. NS — 2. SD — 3. ČSL — 4. KSČ.
 PLZEŇ: 1. NS — 2. KSČ — 3. SD — 4. ČSL.
 BRATISLAVA: 1. Demokraté. — 2. KSS — 3. Strana Práce.
 Kladno: 1. KSČ — 2. NS — 3. SD — 4. ČSL.
 Č. BUDĚJOVICE: 1. KSČ — 2. NS — 3. SD — 4. ČSL.
 MOR. OSTRAVA: 1. KSČ — 2. SD — 3. NS — 4. ČSL.
 BEROUN: 1. KSČ — 2. NS — 3. SD — 4. ČSL.
 MOST: 1. KSČ — 2. NS — 3. SD — 4. ČSL.
 HRADEC KRÁL.: 1. NS — 2. ČSL — 3. KSČ — 4. SD.
 PARDUBICE: 1. KSČ — 2. NS — 3. SD — 4. ČSL.
 PŘIBRAM: 1. KSČ — 2. NS — 3. SD — 4. ČSL.
 ML. BOLESLAV: 1. NS — 2. ČSL — 3. KSČ — 4. SD.
 MĚLNÍK: 1. KSČ — 2. NS — 3. SD — 4. ČSL.
 KRALUPY: 1. KSČ — 2. SD — 3. NS — 4. ČSL.
 LIBEREC: 1. KSČ — 2. SD — 3. NS — 4. ČSL.
 DEČÍN n. L.: 1. KSČ — 2. NS — 3. SD — 4. ČSL.

Ve všech větších městech budou určité na prvních dvou místech komunisté a nár. socialisté. Na venkově na mnohých místech mají chance lidovci, avšak tyto chance nejsou tak velké, aby zabránily celkové převaze komunistů a národních socialistů. Podotýkám, že usuzuji nadstranicky a že jsem dobře informován.

Argus Politicus.

Volby v roce 1935 a dnes

Už jsme v zajetí volební psychosy, ať se namáháme sebe víc vydávat autoritativní výzvy ke slušnosti. Neboť záleží podstatně více na výsledcích těchto voleb, než kdykoliv jindy. Už se také objevují předpovědi o výsledku voleb. Jsou ovšem opatrné, protože tyto volby jsou i tím rozdílné oproti jiným, že příliš velká část voličstva je tentokrát

pro hadače knihou uzavřenou. Jak velká část voličstva to jest?

Výsledky voleb do poslanecké sněmovny v r. 1935 byly tyto:

a) české země

strana	Cechy	Mor.-slez.
1. republikáni	541.543	287.567
2. soc. demokraté	551.579	269.089
3. nár. socialisté	494.480	198.197
4. komunisté	384.750	174.574
5. lidovci	255.494	315.567
6. živnostníci	274.671	122.703
7. fašisté	87.386	47.438
8. sjednocení	323.918	77.995
9. auton. blok	—	28.588
10. roztržštěno	11.195	3.546

Tato čísla, uváděná ve statistických publikacích, neměly by se posuzovat bez určitých korektur.

1. Všechny české strany, až na komunistickou, apelovaly jen na voliče české národnosti.

2. Komunisté skoro jedni (výjimku tvořili spíšší Němci spojení s Maďary, Poláci spojení s hlinkovci) byli stranou mezinárodní. Jejich hlasy, získané v českých zemích, je proto třeba pro naše porovnání zmenšit o hlasy Němců a Poláků. Úbytek lze pouze odhadnout. Snad nechybíme příliš, jestliže pro stanovení poměru komunistů-Čechů proti komunistům-Němcům použijeme hlasů odevzdaných jednak pro německé jednak pro české soc. demokraty. Ten poměr byl 217.567:551.579, t. j. 1:2.53 v Čechách a 75.791:269.089, t. j. 1:3.55 na Moravě.

Rozdělením komunistických hlasů ve stanoveném poměru obdržíme pro náš počet komunistických hlasů v Čechách 384.750—108.994, t. j. 275.756 hlasů, v zemi Moravskoslezské 174.574—38.360, t. j. 136.214 hlasů, tedy celkem 411.970 českých komunistických hlasů.

3. Autonomistický blok, kandidující tehdy také v zemi Moravskoslezské, získal v největší míře jen hlasy konservativnějších živlů polských organizovaných ve straně Polskie stronnictwo v Czechoslowacii. Ježto nyní Poláci samostatně do voleb nepůjdou, i když jako Slované snad z volebního práva vyloučení nejsou, zachováme se patrně správně, zařadíme-li hlasy odevzdané pro autonomistický blok do skupiny hlasů českých, které nyní také budou bez samostatné kandidátky. Pak ovšem hlasy komunistických Poláků nutno zahrnout do počtu komunistických hlasů českých.

Pro české země pak dostáváme tento souhrn:

	Cechy	Mor.-slez.	Součet	%
1. soc. demokraté	551.579	269.089	820.668	18.5
2. nár. socialisté	494.480	198.197	692.677	15.5
3. komunisté	384.750	174.574	559.324	12.6
4. lidovci	255.494	315.567	571.061	12.8
	1.686.303	957.427	2.643.730	59.4
5. republikáni	541.543	287.567	829.110	18.6
6. sjednocení	323.918	77.995	401.913	9.9
7. živnostníci	274.671	122.703	397.374	8.9
8. fašisté	87.386	47.438	134.824	3.0
9. auton. blok	—	28.588	28.588	0.6
10. roztržštěno	11.195	3.546	14.741	0.4
	1.238.713	567.837	1.806.550	49.6

b) Pro Slovensko platí tato čísla:

1. republikáni	286.739
2. soc. demokraté	184.389
3. nár. socialisté	51.930
4. komunisté	210.785
5. lidovci	37.489
6. auton. blok	489.641
7. živnostníci	41.996
8. fašisté	32.609
9. sjednocení	25.490

Také zde by bylo třeba korigovat. Avšak jako skoro všechno na Slovensku, tak i tato korekce jest zde obtížnější. Není tu totiž jen otázka odpočtu maďarských a německých komunistů. V uvedených číslech jsou obsaženy i hlasy Čechů tehdy na Slovensku usedlých, národnáři, jsou naproti tomu pojatí do autonomického bloku, jehož byli tehdy součástí, zatím co dnes jsou stranou vládní a na výsledek nových vo-

leb nebude bez vlivu i počet hlasů maďarských, jež bez velkých skrupulí jsou získávány v dosavadním stranickém zapolení oběma hlavními stranami. Za tohoto stavu by neměl významu prováděti korekci i z titulu německých komunistů, protože jich mezi slovenskými Němci, většinou starousedlíky, bylo málo. Také jest bez podstatnějšího vlivu, že dnešní hranice oproti východu se nekryjí s hranicí z r. 1935, stejně jako by nepadalo na váhu, kdybychom vyloučili do opozičního součtu i hlasy pravého křídla republikánů.

Roztržštěním na vládní a nyní nezastoupené dostaneme tato čísla na Slovensku:

1. republikáni	286.739	22.7%
2. komunisté	210.785	16.7%
3. soc. demokraté	184.389	14.6%
4. nár. socialisté	51.930	4.1%
5. národnáři	45.000	3.6% (odhad)
6. lidovci	37.489	2.9%
	716.333	56.8%
7. ľudáci	444.641	35.2%
8. živnostníci	41.996	3.3%
9. fašisté	32.609	2.6%
10. sjednocení	25.490	2.0%
	544.736	43.2%

Jest tedy nejistota o tom, jak se vyjádří zhruba 40% voličů v českých zemích a 43% voličů na Slovensku. Je dostatečně dramatická, aby sekretariáty politických stran roztočila na nejvyšší obrátky.

Mt.

Kompetenční konflikty

Bylo by účelné statistickou metodou zachytit, kolik času věnují a musejí věnovat téměř všechny úřady ústřední kompetenčním konfliktům. Zjistit, co potíží a svízely působí nejasno hranice kompetencí mezi jednotlivými ministerstvy, konstatovat, jak by bylo vřeholně žádoucí, aby v době pokud možno nejbližší byl už konečně vydán zákon o působnosti ministerstev, aby mohlo být čeleno všem těm věcným sporům často jen planě prestižním, všelikým těm velmi nepřijemným důsledkům meziministerské řevnivosti, různým těm papírovým válkám, šrutkám a potyčkám, jež přechásto zcela zbytečně oddalují řešení věcí nutných. Jak často zejména mladá, nová ministerstva se horečně pokoušejí obhájit svůj ráisca čtete útočnou, kompetenční expanzí, jak takové bumbříčkovské aspirace bývají pak podnětem k nerudné a nevráživé defensivě ministerstev starších a zachozených, jak se v těchto bojích, o nichž ne vždy angažováním ministři vědí, nejednou zápasí ne tak o věc, ale o nějaké to místo sokčního šefa, o záležitostí ryze osobní a nejosobnější? Jak nezřídka ideová a věcná směrnice, jež by měla být hlavním vodítkem při vytýčení kompetenčních hranic, bývá odsunuta zcela do pozadí, a jak tyto zabomyší vojny ztrpčují těm, kdo chtějí skutečně pracovat, podmínky pracovní, a kolik dobrých věcí a myšlenek padlo už za obě kompetenční války při dnešním velkém počtu ústředních úřadů stále a stále častějším i ostřejším! Nebylo by už na čase hovořit o těchto potížích veřejně a ventilovat je i v parlamentě? Přičinít se, aby působnost ústředních úřadů byla už jasně vymezena s hlediska opravdu účelného?

Jiří Z h o r

Bumbříčkování

Znáte tu pohádku o Bumbříčkovi, který nikdy neměl dost? Pozorujme život kolem, a nesmrtelný Bumbříček se objeví. Touha rozšiřovat se, polykat, chtít stále víc, stále být nedosycený, hladový, raději získat víc než méně, nevzdat se dobrovolně většího sousta, spíš žádat ještě větší. Bumbříčkování, tak bychom to mohli nazvat.

V Praze (a jistě je tomu v každém jiném místě) je řada korporací a institucí, spolků a společků, škol, úřadů, svazů, odborových organizací a já nevím jakých ještě sdružení a zájmových skupin. Přišel květen 1945, slavné vítězství, nová svoboda. Jedna korporace, která již léta měla jednu místnost, telefon, psací stroj a šest židlí kolem jednoúčehého stolu, si řekla, že teď je čas. Vnikla do peněžního paláce, na vrata nalepila nějakou cedulku a už seděla pevně. Jiná podpůrná instituce obsadila vilu o deseti pokojích, ačkoliv dříve neměla ani spolkovou místnost a pan předseda úřadoval doma u svého psacího stolu. Soukromá škola, která dříve těžko sehnala žáky do dvou tříd, obsadila školní budovu o dvaceti místnostech. Úřad místního významu najednou

potřebuje budovu o šestatřiceti místnostech. Jakýsi svaz by se spokojil s palácem o sto dvaceti pokojích. Ústav s osmdesáti dětmi potřebuje budovu o šedesáti třídách s vedlejšími kabinetami, ředitelnu, sborovnu atd.

A teď přišly normální školy, které neměly, kam by hlavu složily. Ukazovaly na budovu, která jim patřila. Ale běda, soukromá škola nemůže uvolnit ani jednu učebnu. Úřad místního významu nemůže přijmout mateřskou školu ani jesle, i když v polovině pokojů má po zemi trochu spisů. Svaz musí být v paláci, o který marně žádá museum. Továrni podnik nemůže uvolnit museum, poněvadž nějaký spolek o sto členech mu nechce uvolnit ze svých deseti pokojů ani dvě nejpotřebnější místnosti.

Už by toho bumbříčkování mohlo být dost! Korporace, která plánuje, že za deset let bude mít deset oddělení, třiatřicet sekcí a stovku různých skupin, nepotřebuje dnes palác o třech stech místnostech. Škola, která bude mít letos šest tříd, nebude zabírat budovu, ve které je třicet učeben. Nemáme kam dát obrazárny ani umělecké sbírky. Každá z tělovýchovných organizací má své místnosti, které nepustí, ale ještě se hledá velká budova pro jednotnou tělovýchovnou organizaci. Kdeko zabral budovy a ani plynem je odtamtud nevykoufíte.

Bumbříčkování vyrostlo v revolučním chvatu a bude je třeba omezit. Jistě přijde náprava, až se budou moci povolat řemeslníci, kteří z rozsáhlých komnat udělají pokojíčky a do nich se posadí sekretáři, jednatelé, předsedové a vedoucí různých těch korporací, sekcí, sdružení a skupin. Ti dnes králují v tanečních nebo hudebních sálech, neboť k práci potřebují samotu. Ještě štěstí, že se někteří z nich neusadili v Lucerně, ve Smetanově síni nebo ve Vladislavském sále. Trochu víc skromnosti nám dej, Bože!

jpb

Konec božstva

Před krátkou dobou byla publikována nová japonská ústava. Podle ní vychází svrchovaná moc z lidu a císařova funkce ve státě je jen symbolická.

Osudný expansivní pokus Nipponu zastihl na vládcovském křesle 124. pravnuka bohyně Slunce. Podle nauky šintoismu (jméno pochází z čínského »šintó«, t. j. Cesta bohů) je císař Hirohito Teikoku Tenno přímým potomkem bohyně Ama-teras. Šintoismus, který je nejen výrazem náboženského, ale i vlasteneckého cítění japonského národa, učí, že císař je posvátný a nedotknutelný. Nejen učitelé vykládali dětem, ale i japonští filosofové svorně hlásali, že císař z vůle bohů sestoupil s nebe, aby vládl japonskému lidu, který je jediným božským národem.

Státní náboženství, vyznávané miliony lidí, stanovilo posvátnost císaře a nařizovalo fanatickou úctu k jeho osobě. Nedovolovalo, aby jeho portrét byl vystaven ve školách. Obrazy manželského páru byly pečlivě uzamčeny ve skříních, zakryty těžkým rouchem, aby světlo nepronikalo a odhalovaly se jen o státním svátku. V japonských domech je stále přístěnek se slamenou rohoží, ozdobený květy, pro případ, že by císař unavený cestou hledal odpočinek.

Japonec se vždy vystříhal přihlížet královskému průvodu s okna nebo věže, protože nikdo nesměl stát výše než císař.

Lékař si netroufal ohmatat puls nedotknutelného císaře, krejčí bral míru jen z dálky.

Výhybkář kdysi zdržel císařův vlak o pouhé dvě minuty; aby odčinil vinu, provedl harakiri. Cestou k nádraží praskla u vládního vozu pneumatika a šofér spáchal sebevraždu.

Tradiční japonskou sebevraždu provedl velitel Okinawy generál Ušima, generál Okamoto, ministr vnitra Korečika Anami. Rada vysokých hodnostářů i prostých občanů denně před císařským sídlem Kyujo v Tokiu dobrovolně opouštěla svět z lítosti a hanby po vyhlášení kapitulace.

Japonský císař vládl podle ústavy z roku 1889, ale měl neobmezenou politickou a zákonodárnou moc. Směl samovolně vydávat a rušit zákony, mohl prostě rozhodovat ve všem. Byl obklopen radou nejstarších a zkušených politických rádců z řad šlechtí.

Když v roce 1926 nastoupil Hirohito Teikoku, dal podle zvyku předchůdců svému panování jméno »Světlo míru«. Jaká ironie osudu, jaké zálučné dílo bohů, že právě za vlády Světla míru zaválala nad říší 518 ostrovů válečná vlajka červeného slunce a národ se vrhl do zkázenosného dobrodružství! Tenno — Nebeský král byl všemocný, ale i

kdyby snad byl tužil, že válka přivede Nippon do záhuby, nemohl odolat mocnému tlaku nacionálních živlů, v jejichž pozadí pracovala mohutná organizace Červeného draka. A kořeny fanatického nadšení širokých mas pro válku také vězí v šintoismu. Japonský národ má božské poslání zachránit svět a dokáže dovésti všechny rasy k souladu a štěstí. Světový mír nastane jen pod japonskou nadvládou. Japonci věří, že meč je klíčem k nebi i k peklu.

Po katastrofě ostrovní říše nastal mohutný průlom do japonské tradice, protože nipponští bohové zklamali. Zdá se, že císař chápe neudržitelnost posice nadpřirozené bytosti a vrací se k způsobům prostého vladaře. Leč není ještě ani definitivně vyřešena otázka vydání Tennovy osoby válečnému soudu a není zcela vyloučeno, že Nebeský král se jednoho dne objeví na listině válečných zločinců. H. A. Pen.

politika

Dva listy o československom pomere

I

Milý příteli,

nevím, je-li Ti známo, že my Češi těžce neseme události z roku 1939, i když se o tom oficiálně nemluví. Když jste r. 1944 provedli svoji slavnou revoluci, zapomněli jsme na své rány a byli jsme Vámi nadšeni. Potom však přišlo nové rozčarování, protože jsme poznali, že se blížíme k jakémusi dualismu. Dovidali jsme se, že na Slovensku duch starého Hlinky nezmizel, naopak, bují dál. Kolegové, kteří se vraceli ze svých služebních cest od Vás, přicházeli pobouření a smutni. K tomu se přidaly další věci, týkající se Vašeho zastoupení ve vládě, zatím co my u Vás nemáme co pohledávat a Slovensko je pro nás téměř zakázáno. My o tom však raději mlčíme (oficiálně). Není pak divu, když se probudí starý český vtip a sarkasmus a někdo z lidu řekne, že zatím co my Vám dodáváme uhlí, Vy nám ministry. Naše veřejné projevy, včetně presidenta, vyznívají srdečně pro Vás. Přecházíme Váš vypjatý a agresivní nacionalismus a pohrdavý postoj. A opět není divu, když náš prostý člověk si vše vysvětluje tak, že naše vláda se tomu nebrání proto, protože má strach, abyste se od nás snad opět neodtrhli...

Milý příteli, piši Ti, přátelsky a přímo v upřímné naději, že se dá mnoho drobnou prací napravit. Ty k tomu máš zvláštní příležitost, protože zaujímáš významné postavení u Vás a jsi ve styku s tiskem. Doufám proto, že učiníš vše, co budeš moci a budeš pracovat k tomu, abychom se my zde a Vy na Slovensku sblížili a odstranili všechny minulé křivdy a neřezrozumění.

Srdečně Tvůj

Vladimír Jetel

II.

Milý priateľu,

náš dr. Vavro Šrobár má vo zvyku pri rôznych príležitostiach Vás, Čechov, prosiť, aby ste sa na nás nehmevali za tie strašné trpkosti, ktoré Vám Slováci v r. 1938—39 spôsobili. Môžem Ti povedať, že Šrobárovo slová idú od srdca všetkým dobrým Slovákom bez rozdielu, či to boli kedysi ľudáci alebo pri-

služníci iných strán. Ale je pravda, že sú aj takí a je ich ešte mnoho, ktorí na Čechov dobre nepomyslia. Zazerajú na nich, ako by im boli ublížili, ako by im oni toho Tisu boli odstránili, ako by oni boli vinní tomu všetkému, že padol ten ich Slovenský štát. Pýtam sa seba niekedy, keď to tak pozorujem, o čo horšie by to bolo bývalo, keby sme vôbec neboli povstali? Aké mravné právo by sme boli mali my československy orientovaní Slováci súdiť Tisu a jeho spoločníkov a akým právom by sme mohli rozptylovať pozostatky protičeskej nenávisti a orientácie na Slovensku tak systematicky pestovanej ešte za prvej republiky?

A práve preto, priateľu môj, že my tu máme ešte mnoho čo robiť s týmito zbytkami a nielen tu, ale i v Amerike medzi našimi Slovákami, musíme byť veľmi opatrní v tom riešení pomeru medzi Slovákami a Čechmi. Kdeže by to domnievať sa, že v tomto prekonávaní pozostatkov ľudácko fašistickej protičeskej výchovy máte prsty i Vy Česi. Musí to zostať našou slovenskou vecou. My chceme Slovensko tak československé, akým ono ešte nikdy pred tým nebolo, chceme, aby nebolo Slovák, ktorý by smýšľal inak ako československy, chceme, aby sme citom a dušou boli naozaj jedno. Starý systém liberalisticko-kapitalistický za prvej republiky nás k tomu — ako ukázali skúsenosti — nevedol, ale naopak, on nás len oddaloval citove i ideove, najmä keď tento systém bol centralisticky dirigovaný. Čo sa dalo očakávať po zastavení takej továrne na Slovensku z dôvodov kartelových a trustových, ktoré mali svoje centrá v Čechách? Čo sa dalo očakávať po postupnom zastavovaní výroby v takej štátnej železiarni v Podbrezovej s odôvodnením, že sa pražskému generálnemu riaditeľovi videlo, že sa tento podnik nevypláca? Čo bude s robotníctvom, ktoré zostávalo takto na ulici? O to sa nikto nestaral. Zabračenka není slovenské slovo — nerozumiem tomu. Tisíce robotníkov sa vystaňovalo do Ameriky, Francie a inde.

Nestačí iba znárodnenie priemyslu a bánk, ale treba previesť i dôkladnú a duchu doby vyhovujúcu decentralizáciu. Pravda, nepôjdeme v tom iste tak ďaleko, že by to bol dualizmus, lebo vieme, že toto riešenie by nás nevedlo k nášmu cieľu utužiť československú štátnu jednotu a upevniť náš spoločný štát. Veď vieme, že táto forma súštatia viedla všade a vždy k rozchodu a že to nikdy nebolo nič iného než prvý krok k tomu, aby sa štát rozpadol na dva štáty. A my to rozhodne nechceme, lebo vedomie potrebnosti spoločného štátu je u nás, i u starých ľudákov veľmi posilené, najmä po mnichovskom prežití. Ba nazdávam sa, že práve u týchto a u všetkých konzervatívnejších Slovákov je potrebnosť československej štátnej jednoty o mnoho živšie a intenzívnejšie pociťovaná ako u pokrokových a ľavičiarskych Slovákov. Ich dôvody sú jasné: inklinujú viac k západu ako k východu. Ale tým nechcem povedať, že by vari krajne ľavičiarsky orientovaní Slováci boli za nejaké odtrhnutie. Medzi vedúcimi činiteľmi niet takého človeka a že sa najdu tu a tam takíto jedinci v širokých vrstvách, to je bez významu a je to pochopiteľné preto, že v ilegálite strana nemohla svoje členstvo tak vychovávať, ako by sa žiadalo. A kdeže sme ešte od tých čias? Veď ešte včera sme boli v neslobode.

A teraz, priateľu, ešte niečo o tom, či sme národ

jeden alebo dva. Aspoň na krátko chcem Ti povedať, že i ja, tvrdý Čechoslovák, som sa za jesenného povstania presvedčil, že my Slováci sme plnoprávnym národom, keď jsme vedeli previesť takú masovú, naozaj ľudovú revolúciu. Takovéto veci nedokazuje nejaký polonárod. Ale zase chcem povedať, že sme túto revolúciu nerobili len pod národnou slovenskou zástavou, ale i pod štátnou československou zástavou a zástavou sovietskou. Z toho vyplýva, že nemôžeme ustanúť len na tom prvom stupni, ale musíme nechať cestu vývoja voľnú i k tomu vyššiemu stupňu československému alebo slovanskému. Aj tieto vyššie naše národné vývojové formy majú určité svoju náplň a nie sú to pojmy fixné, pomyslné. Vedomie československej štátnosti, našej štátnej jednoty a to, že svoju národnú existenciu i my Slováci i Vy Česi máme poistenú a zaistenú len v tejto štátnej československej jednote a že tu máme najlepšie zaistený i náš národný blahobyť a šťastie — predsa stačí na to, aby sa mohlo hovoriť aj o národe československom. A vedomie, že našu štátnu existenciu zabezpečuje jednota a súdržnosť Slovanstva dáva nám právo hovoriť i o najvyššom našom národnom stupni, o slovanskom celku, o slovanskom národe. Ide len o to, aby sme tieto pojmy dobre používali. To je dialektika národnostnej otázky u nás podľa skutočnosti a taká je táto dialektika tejto otázky u všetkých Slovákov. Shoduje sa to i s chápaním národnostných problémov generalissima Stalina. Ulpievať na niektorom vývojovom stupni v otázke národnostnej podľa Stalinovho ponímania nemožno. Stalin nám ukazuje meniacu podstatu národnostnej otázky. Podľa neho mení sa i postoj k národnostnému hnutiu. Zdá sa mi, že práve toto je podstatný rozdiel v chápaní tejto otázky od fašistického a nacistického s rasovým podložením. Ak by sme my Slováci zostávali v akejsi samobytnej uzavrenosti a strnulosti, to by malo koreň vo fašizme, rasizme, ale nie v dialektickom chápaní komunistickým.

A tak netreba sa báť toho terajšieho akéhosi separatizmu Slovákov. Treba ho pochopiť a potom treba sa starať, aby sa nám ten spoločný dom stal rovnako milý a útulný. Nič natom, keď v ňom budeme mať aj nejakú priečinku, ktorá nás bude trochu oddeľovať od seba, ak bude len na to, aby medzi nami nebolo nedorozumení v každodennom živote. Treba, priateľu, vedieť, že majú práve tento hlavný cieľ na zreteli, ani my tvrdí Čechoslováci sme za prvej republiky zásadne nijako neboli proti autonómii. Stavali sme sa proti nej iba z tej príčiny, že nám hrozilo vtedy ešte nebezpečie, že by to viedlo k pripojeniu k Maďarsku, lebo sme neboli ešte vo vývoji tak ďaleko ako dnes. Ale dnes? Ktože by mohol mať takéto obavy? A kto z Vás Čechov by nás mohol dnes právom podozierať, že to má byť pre nás len cestička k odtrhnutiu? Nie, nám ide len a len o to, aby sme mohli pokojne a dobre s Vami v tom spoločnom dome žiť, aby sa tak naša štátna jednota upevnila.

Dúfam, priateľu, že si mojim úprimným slovám dobre porozumel. Na koniec by som Vás chcel len vyvieť z omylu, že by som ja bol nejakým významným činiteľom na Slovensku.

Srdečne Ťa pozdravujem a som Tvoj

Juraj Šujan

národní hospodář

Jan Antropius:

Šest přeměn

Ne, nebyl lehký ten první rok republiky. Když se občan probudil z květnového opojení svobodou, mohl si uvědomit, že musí zvládnout čtyři přechody ze situace, v níž ho Němci zanechali. Šlo o přechod z válečného hospodářství na mírové — již tento první úkol sám o sobě stačí vyvolat krize. To ukazuje nesporně vývoj ve Spojených státech. Za druhé bylo třeba přejít z protoktorátní soustavy, značně rozvrácené zejména v posledních měsících, a režimu luďáckého, těžce podlomeného slovenským povstáním, v soustavu československou. Za třetí bylo nezbytno vyměnit generace — starí hospodářští kapitáni se částečně již nehodili pro své kolaborantství, částečně zahynuli pro politickou činnost, pro židovský původ anebo jako rukojmí; Němci odešli, jiní zemřeli anebo odpadli právě proto, že šedesátníkům z r. 1938 bylo loni sedmašedesát, atd. A konečně je dobře zapomenat, že s lidmi stárnou i stroje a výrobní metody. Je třeba stýdět se za stav některých našich průmyslů v roce 1938, jako textilu; nemnoho se obnovovalo za války, kdy se technický pokrok v ostatním svobodném světě náhle rozběhl nebyvalým tempem. Některá technická přilepšení nám tu Němci zanechali, to snad není sporné, avšak nevyváží to ovšem ani zdaleka škody, které u nás napáchali. I nebylo radostno pohledět na stav hospodářství, které již svou strukturou je do tak veliké míry odkázáno na vývoz a tedy soutěž, již se účastní i nesmírně vyspělé Spojené státy, válkou nedotčené, a třeba Jižní Amerika, jejíž mnozí členové pocítili válku jen jako trvalou konjunkturu pro některé výrobky.

Čtyři nezbytné přeměny byly dědictvím po Němcích. Každá z nich je již sama o sobě dost obtížná, aby se člověku zatočila hlava starostmi. A hle, ten náš malý člověk, projevující až příliš často hokynářské sklony, nabral dechu, napřímil se a naložil si ještě dva další úkoly. Názory mohou být rozličné, ale té odváže je třeba se poklonit.

Přijali jsme košický program. V něm jsou dvě velké přeměny, těžší a hlubší než ty čtyři, o nichž jsme mluvili. Nahradili jsme starou administrativu nevyzkoušeným systémem národních výborů, s nevyzkoušenými lidmi, samozřejmě. A budujeme místo více méně liberální domácnosti hospodářství socialisující.

Jsme v situaci člověka, který se najednou rozvádí i žení, dává si zároveň spravít zuby, ušít šaty, při tom shání byt v přeplněné Praze, brání se proti nějakému falešnému narčení nevlídné domovnice a to všechno dělá při svém běžném zaměstnání a ještě navrch studuje v elektrice, protože touží třeba po diplomu vysoké školy politické. Není to právě lehký život.

Nemohli jsme si něco z toho ušetřit? Nebo něco odsunout na pozdější dobu? Pracovat soustředěně, po etapách? Mohli, říkají jedni — zejména ti, kdož nenávidí tu či onu přeměnu. Nemohli, tvrdí druzí — všech přeměn je třeba, je lépe žít po nějaký čas obtížně a přejít z provisoria do více méně trvalých poměrů. Mohli jsme počkat se socialisací, naznačují její odpůrci; stačilo, aby si stáť ponechal dispoziční právo pracovními silami, surovinami a devisami; nemusil sahat na soukromé vlastnictví; je to protíústavní, protiprávní a nevím proti čemu ještě, jistě však proti rozumu těch, kdož byli vlastníky a nejsou. Někteří lidé, vrátivší se z Anglie, správně poukazují na zkušenost, že Churchillova vláda za války

nesáhla na soukromé vlastnictví a přece si vynutila oněmi třemi dispozičními právy, že hospodářství tančilo tak, jak pískala.

Tento postoj, i kdyby měl v sobě něco správného, lze vystihnout anglickým příslovím: pláčou nad rozlitym mlékem. Co se stalo, stalo se. Veškeré debaty o jiném stanovisku vlády k hospodářskému životu jsou dnes neplodné. Nikdy ještě nebylo hodnotné diskuse o tom, co by byl býval následek kroku, k němuž nedošlo. Není dobře začínat jakýkoliv argument slovíčkem k d y b y.

Proč se vláda rozhodla postupovat tak, jak postupuje? Komunisté ovšem pokládali za vhodné využít revoluční situace co nejvíce. Věděli, co chtějí — jasněji než všichni ostatní. Mnohé věci jim mohou odpůrci vytknout — nedostatek jasnosti a vůle však ne. I ostatní měli právo a možnost mít stejně jasný program, stejnou víru a stejnou energii. Ukázalo se, že některé požadavky košického programu byly minimální a ne maximální; marxistické strany prosadily ve vládě víc. Ani to jim nelze vytýkat. Jejich ideologie je známa; byla uveřejněna ve větším počtu spisů a spisků než kterákoliv jiná moderní ideologie; po léta se prodává na ulicích. Nemarkvistické strany jsou účastny košického programu i pozdějšího jeho výkladu. Zůstaly ve vládě, když se uváděl v život. A lid se nebouřil, naopak, spolupracoval. Jenom slepci by mohli věřit v opak — a jen tato kategorie politických pozorovatelů se může domnívat, že ve volbách odevzdá většina voličů bílé lístky. Naopak, členstvo všech stran roste. Lze se dohadovat o vzájemném poměru sil, ani předáci stran si nejsou výsledkem voleb tak docela jisti, mluví-li s vámi soukromě. Jedna věc však patří podle našeho názoru k těm základním pravdám, jež třeba znovu a znovu opakovat: manifestační většina těch sedmi a půl nebo kolika milionů voličů schválí v květnu politiku vlády Národní fronty. A ještě druhou pravdu nutno tvrdit znovu a znovu, třeba do omrzení: co se stalo, nelze již v podstatě odčinit.

Budeme mít národní výbory místní, a pak buď zemské nebo župní; to, co z národněno jest, z národněno zůstane. Dnes již se nerozhoduje o otázce, budeme-li mít národní výbory nebo ne; jde o jinou věc: budou vcelku dobré nebo špatné, budou fungovat rychle a hladce anebo pomalu a s třenicemi. To může každý volič ovlivnit — podle svého politického přesvědčení. A pak se musí rozhodnout, pokud dovede, je-li republika na prospěch, aby se znárodněvalo dál a jak rychle. Jde zejména o tempo znárodněování, myslím více než o jeho rozsah. Svědomitý volič — a tím musí být každý, kdo se odvažuje projevoval názory o veřejných věcech — musí porovnávat programy jednotlivých stran a projevy jejich představitelů.

Mnoho ještě skřípe v našem životě — avšak nemůže být jinak, když jsme si toho tolik uložili.

Srovnáváme-li některé zjevy s posledními lety první republiky, mnohé se nám nelíbí. Je třeba dobře se dívat a hodně přemýšlet, abychom rozhodli, co z toho je přechodné a co už nám zůstane. A je třeba rozhodnout, co je ještě následkem strašné války a snad ještě strašnější okupace a co jsme si způsobili sami, vlastním přičiněním anebo nedostatkem péče. K tomuto rozhodování pomáhá, můžeme-li porovnat poznatky cizinců anebo alespoň našich lidí, kteří v posledním roce cestovali v zahraničí. Dozvíme se, že je dnes ve všech zemích na evropské pevnině poměrně špatná pracovní morálka — u nás není nejhorší. Všude je černý trh — u nás je menší a levnější než jinde. Všude se dostali k moci i lidé nečestní — u nás jich snad není víc než jinde. Všude je nedostatek jídla a nedostatek zboží vůbec — u nás se poměrně vyrábí víc než jinde v Evropě. Netřeba propadat oficiálnímu optimismu, avšak je třeba si přiznat po tolika svědectvích, že jsme

v celku zatím uneslito, co jsme si vložili na bedra. To konečně přiznává asi osm z desíti novinářů, kteří, pokud jsme to mohli číst, zahraničí v poslední době psali o Československu.

Jsmo dost unaveni, rozmrzeni, a nadávat je velmi rozšířený národní zvyk. Dnes však jde — a po jistou dobu půjde — o velmi důležitou politickou věc: ne o to, zda budeme mít socialismus, máme jej do jisté míry již teď; já sám jsem tomu ze srdce rád, protože je vyšší a výkonnější hospodářskou formou než cokoliv předcházejícího. Je jej však třeba dělat rozumně a slušně — a hlavně demokraticky. Tady se dělá socialismus celkem demokratickou cestou — to je úžasné. A dávejte pozor: budete volit parlament, který nám dá novou ústavu. Jsou různé výklady demokracie: pozor tedy, abychom zvolili ten nejlepší.

literatura a umění

Jiří Brdečka

Sovětský film a český divák

Zbytečné tabu

Poměr českého diváka k sovětskému filmu, poměr — aspoň dosud — ne právě nejsrdečnější, byl již několikrát podroben tiskové kritice, která však málokdy měla formu zásadních článků, nýbrž se většinou krčila v jakýchsi nesmělých glosách, jako by to byl problém zvláště choulostivý, politicky nesmírně delikátní. Redakční pošta mně často přinesla na stůl mnoho dopisů, v nich jednotlivci se většinou velmi rozhorleně stavějí na tu či onu stranu, všimajíce si jednou jen světla, jindy zase jen stínů sovětské kinematografie. Zdá se, že tohle thema přichází v denních hovorech dosti často na přetřes, nicméně pro mluvčí veřejných tribun je tabu. Jen občas zazní ojedinelý hlas, ale pak zase ticho po stránkách novin, zatím co vynikající sovětské filmy běží dále před poloprázdnými sály.

Jako nejčastější důvod negativního nebo rezervovaného postoje vůči ruské filmové produkci uvádějí moji dopisovatelé tendenčnost a hrůzoplnost sovětských snímků. Na to odpovídají přívrženci opačného tábora: příliš jste zvykli bezmyšlenkovitým, učeným výrobkům kapitalistického filmu, že je vám nepříjemná jakákoliv sociálně zaměřená myšlenka, příliš brzo chcete zapomenout na věci, které byste měli vždycky nosit v paměti! Jak již to většinou bývá, obě strany mají tak trochu pravdu a obě se tak trochu mýlí. Zajímavé, že obě však opomíjejí příčiny, které jsou nakonec příčinami nejdůležitějšími a zároveň nejprostšími. Pokusíme se tedy o hrubý součet všech důvodů, jež hrají důležitější roli ve vztahu našeho diváka k sovětskému filmu. Má to ovšem jeden háček: člověk, který strávil válku v protektorátě, ví toho dnes o úhrnné sovětské kinematografii asi tolik, kolik věděla královna Isabella o floře Severní Ameriky, když jí Kolumbus ukázal kus teakového dřeva. Proto se omezíme jen na materiál, který byl nám i našemu divákovi k dispozici. Ostatně i ten nám řekl, co potřebujeme vědět.

Píseň indického hosta

Mohu se pochlubit, že jsem nedávno mluvil s jedním vysokým funkcionářem naší postátněné kinematografie. Hořce si stěžoval na český lid, který prý projevuje svou vděčnost sovětským osvoboditelům tím, že nechodí na sovětské filmy. Tento muž nebyl jen nejsrdečnějším přítelem Sovětského svazu, nýbrž i činovníkem Svazu českých filmových pracovníků a tudíž zároveň truchlil nad nevalným ziskem státních biografů. Jeho hoře mělo proto příčinu jaksi ideově materiální. Co se tedy týče té nevďčnosti, byl by asi klidnější, kdyby si uvědomil, že náš lid demonstuje své národní sympatie

ve všech oblastech, vyjma oblast zábavy. Jsem si jist: mnohý z těch Pražanů, kteří — neupřímnější slzy v očích — se rozloučili s odcházejícími rudoarmějci, aby ještě téhož večera lhostejně minuli biograf, hrající například »Jednou v noci«, a pak si s rozkoší koupili lístek na »Barboru, která řádí«, nebo nějaké to »Mámino srdce zlaté«. Neboť biograf, to je dnes ještě stále pro většinu lidí zábava nejzábavnější a tam si nedá diktovat žádnou politickou nutností, žádnými sympatiemi. Květnové dny jistě ukázaly, že naši lidé nemilují Němců. To nicméně nevadilo, aby před tím po celých šest roků nenaplňovali do posledního místečka biografy; hrající německé filmy. To je tvrzení, které se nepříjemně poslouchá, ale zaměstnanci bývalých filmových půjčoven vám to potvrdí.

Vraťme se k tomu upřímnému člověku, který, ať přítel Sovětů, dá přednost českému, případně anglosaskému filmu. Co působí na jeho volbu? Totéž, proč dá přednost košili, zastrkované do kalhot, před ruskou rubaškou. Neboť ten český, ba i ten západnický film je mu i dnes mnohem, mnohem bližší, než daleká východní píseň, než »píseň indického hosta« (abychom tak řekli s Korsakovem), již je mu dodnes snímek sovětský. Zmínkou o anglosaských filmech vůbec nechci říci, že by přirozeností českého člověka byla bližší západní kinematografie. Mnohé je zvyk. Kdyby sovětský film měl v našich biografech tak bohatou a tak stálou tradici jako film anglosaský, a to ještě speciálně hollywoodský, vypadalo by to možná s návštěvou kin jinak. Konečně nejde zde jen o tradici filmovou, tedy o obor dosti úzký. Přicházíme tím vůbec k daleko širší a důležitější otázce tradice povšechných styků česko-ruských. Podíváme-li se na tuto záležitost bez sentimentality, poznáme, že přes úctyhodné stáří našeho rusofilství měl až do nedávna náš průměrný občan o ruském člověku představu velmi vzdálenou. Útržkovité kulturní styky nemohly mu toho člověka přiblížit. Vědělo se jen, že Rus — toť bratr náš. Tu přišla doba rozvoje velikých technických vynálezů, které zkracovaly tisícikilometrové vzdálenosti, umožňujíce při tom lidem zůstávat za pecí: film a rozhlas. Těžko říci, že by nějak sblížily národy. Spíše jim se zarážející jasností ukázaly jejich rozdíly, jejich odlišnost nejen typovou, ale i charakterovou, mimickou a gestikulační. Teprve film pověděl divákovi, že Japonec nechodí tolik zcela jinak oblečen, nýbrž i docela rozdílným, nepohopitelným pohybem vyjadřuje svá duševní pohnutí. Mluví úmyslně o těchto jemných nuancích. Je samozřejmé, že daleko makatelněji vyvstaly rozdíly morálky, životních zvyklostí. Právě tak v případě ruského člověka film způsobil, že náš divák si uvědomil ty devatery hory (horstvo skončené izolace je v tom započítáno), které ho dělly od světa Sovětů. Ze ten rozdíl tady je a že se nedá od diskutovat, to se pokusím dokázat příkladem velmi drastickým. Představte si, že by sovětskoarménský režisér Mačeret zfilmoval v arménských ateliérech »Otce Kondelika«. A představte si, že by zároveň téhož »Otce Kondelika« zfilmoval ve Vídni Willy Forst. Obávám se, že nejen širokému publiku, ale i nekritickému zbožňovateli sovětské kinematografie bude vídeňský Kondelík bližší, než jeho arménský kolega, třeba se tento mohl pochlubit i větší uměleckou kvalitou. Zeměpisná poloha a její následky se nedají odčarovat. Nicméně, jak jsme již jednou podotkli, situace sovětských filmů v našich biografech by patrně vypadala jinak, kdyby k nám byly před okupací ruské filmy uváděny soustavně po několik let, a ne jen čas od času jako exotické pamlsky. Exotické, to je to pravé slovo. Nicméně, pokud si pamatují a pokud to srovnávám s dneškem, viděli jsme přes to jen to nejlepší. Jaký nesmírný handicap měl tehdy u nás sovětský film vzhledem k hollywoodskému, sugerujícímu nepřetržitě, v stovkách biografů správnost svého pohledu nejen na film, ale i život. Tu je ovšem čas namítnout, že Hollywood, vzdálený od nás nesmírně širšími rozlohami než ateliéry sovětské, že tento Hollywood i jeho výrobky

měly by se zdát našemu divákovi exotem ještě cizejším a nepochopitelnějším. Jenže Hollywood, to je případ sám pro sebe. Nejen Hollywood, zastoupený v našich biografech, ale vůbec i duch Hollywoodu.

Hollywoodské intermezzo

Hollywoodské filmy promítaly se soustavně v našich biografech, když ještě výroba českých filmů si odbyvala své první směšné krůčky. Pozdější mezidobí t. zv. kontingentu, kdy americká produkce upustila (tehdy docela oprávněně) od československého obchodu, toto mezidobí bylo docela krátké, než aby český divák zapomněl na sladkost hollywoodského pokrmu. Chci tím říci, že Hollywood se u nás promítal tak mnoho a tak dlouho, až divák již nevnímal odlišnost jeho lidí a zvyků. Pro informaci velkoměstských čtenářů je zde však vhodné připomenout, že nejryzejší venkov vždy zůstal věren českému filmu, a to převážně z téhož důvodu, proč anglosaský divák odmítá filmy neanglosaské: nelíbí se mu, zaznívá-li s plátna řeč, které nerozumí, a je příliš pohodlný, aby si přečetl titulky. Třeba však zdůraznit, že to platí jen o konsumentech našich vesnických biografů. Jinak velkoměsto a větší i menší města odváděly americkému filmu tučnou daň. Než hlavní příčina, která vedla českého diváka k oblibě hollywoodských výrobků, je jiná. I když fabrikát Hollywoodu nese vždy několik typických znaků místa svého zrodu, nelze o něm zdaleka říci, že by byl národním produktem, což sovětský film je vždycky. Neboť Hollywood nelze ztotožňovat s Amerikou. Hollywood, to je tyglík, přetavující v sobě vynikající jednotlivce nejrůznějších národností a to obyčejně ne k jejich zvláštnímu prospěchu. Takový René Clair je toho typickým příkladem, a takový Fritz Lang čestnou výjimkou. Stále se nám tlačí na jazyk, že hollywoodské filmy jsou internacionální. Nikoliv, jsou hollywoodské. Hollywood, toť prostě kulantní, mazaný obchodník, který všem umí vyjít vstříc, každému se zavděčí, pro každého má něco. Musíme ovšem přiznat, že překvapí nás i zásuvkou, z níž vyloví filmy naprosto a dokonale umělecké, velmi intelektuální a náročné, ba i velmi socialisticky zaměřené. Podíváte se užasle na toho židovského obchodníka, a on omluvně pokrčí rameny: Co chcete, jsou lidé, kteří si přejí tohle! — Má pravdu. Jsou takoví. Na čelném místě však budou vždy vloženy výrobky, v nichž zvláště firma Metro-Goldwyn je nepřekonatelným mistrem. Mám na mysli ta neslaná nemastná melodramata s Gretou Garbo, kde všestranně dokonalá technika brání i labužníku, aby se cítil uražen levností celé té šikovně podívané, nicméně dovolí mu vychutnat pach obratně zamíchané drogy vpravdě internacionálního hašiše, jenž právě činí hollywoodského filmu tak znamenité exportní zboží.

Nový učitel

Hollywoodský film je tedy s pronikavou záměrností vyráběn pro celý svět. Ne tak film sovětský. Ten po mnoha stránkách představuje dokonalý protipól Hollywoodu. Sovětská produkce je produkcí národní a jest jí docela přirozeně a nenásilně. Tedy ne jako u nás, kde se nacionalita ve filmu vypouává s přehojným potem a zápachem. Sovětská produkce není také produkcí exportní. Povšechná národní výstavba a to i výstavba duší způsobilá, že sovětská kinematografie ani nemohla pomyslet na to, aby oblékla slušivý oděv exportéra. Nikoliv, zasedla za učitelskou katedru, a propůjčila všechny své síly k výučbě sovětského lidu, výučbě ideové, mravní, hospodářské. Byl to pro ni — a dodnes ještě je — úkol nesmírně těžký, přihlédneme-li k té úžasné rozmanitosti národnostního materiálu i jeho kultivace. Měla před sebou žáčky, pro které již sama existence biografu byla zábrakem. A tyto masy, mnohdy velmi syrové, musely být poučovány o věcech často velmi složitých. Je jasné, že při tak závažné funkci kinematografie vystavaly veliké

problémy, které znemožňovaly sovětským filmařům, aby mysleli na cokoli jiného, než na své učitelské poslání. I dnes jsme ještě stále svědky, jak v závažných filmových dílech Sovětů se sváří, bolestně sváří vychovatel s umělcem. Ze i za těchto přetěžkých okolností vytvořila sovětská kinematografie tak početnou řadu vpravdě uměleckých filmů, to zasluhuje úcty.

Ovšem, západní divák, k němuž zde počítáme i diváka českého, je zcela jiný, než jeho sovětský kolega. Pokusme se o stručný rozbor, jak jemu se jeví sovětská produkce. Tento západní divák, žijící v prostředí civilizačně zcela jinak utvářeném, chápe filmový děj i s technickými finesami jeho vyprávění (zkratky, retrospektiva atd.) mnohem rutinovaneji, než divák sovětský. Pro to svědčí také okolnost, že i velmi lehoučké zábavné filmy, které Sověty importovaly ze západu, musely být opatřeny dlouhými, vysvětlujícími titulky. Odtud také užívání pro nás často zbytečných titulků i ve filmech sovětských. Sovětský filmař, jdoucí ruku v ruce s ideologickým učitelem, neustále říká svému diváku: tohle dělej, tohle ne, takhle to dopadne, když budeš dělat to a to. Jenže právě taková naučení, která sovětský člověk postřehne jen jako diskretní šepot, zaznívají pro naše jemnější uši příliš hlasitě, příliš naléhavě. Zrovna tak lapidární a průhledné bývají často dějové obraty a zápletky. Sovětský libretista obvykle nekombinuje, nebo nesmí kombinovat příliš rafinovaně. Vzpomeňme jen na příklad nádherného »Bohdana Chmelnického«. Jak prostinký je jeho osobní příběh, jak roztomile naivní je zápletka s otráveným vínem. Jsem dalek toho, abych se posmíval tomu zvláštnímu rysu naivity, jež probleskuje i z velmi intelektuálních děl sovětské kinematografie. Taková naivita je rysem úctyhodné, spontánní a tvůrčí síly mladého národa. Obávám se, že těmto slovům bude špatně rozuměno. Aby tedy bylo jasno: nepokládám sovětského filmaře za naivního, třebaš a roztomilého prostáčka. Nikoliv, k rafinovanosti jeho intelektu patří právě to, že si je takové naivity většinou dobře vědom, že jí úmyslně používá, jako je tomu na příklad u rozkošného snímku »Potkali se v Moskvě«, jenž není jen lidovou operetou, nýbrž i hospodářsky propagačním snímkem. Pražský divák se nad ním uškřibal, čímž si vepsal špatnou známku do vysvědčení své vciťovací schopnosti.

Ale vraťme se k prostotě dějů sovětského filmu. Neříkejte, že jsou pro nás někdy až příliš průzračné. Nicméně zpravidla sovětský herec při tom vykonává takové divy a my jsme tak zaujati jeho uměním, že si ani neuvědomíme primitivnost povídky. Je-li však herecké obsazení slabší, jako je tomu u některých běžných filmů, pak fabulační nedostatky vyvstávají v nepříjemné nahotě, která zaráží našeho a to zvláště velkoměstského diváka, zhyčkaného plody západnických libretistů. Také postavy sovětského scenaria jsou obvykle kresleny jen tuší a bělobou, a to ještě v dosti schematických čarách. Všimněme si na příklad, jak jsou tu líčení němečtí okupanti. My víme, že to nebyli jen řvoucí, vraždící a zběsilí hulvátí. Víme, že hrůzyplnost jejich charakterů tkvěla právě v desivé rozpolcenosti. Zatím co jedna půle hrála tak prociťně Mozartovy dětské sonáty, druhá s nemenším citem střídala a věšela ukrajinské děti. Je zajímavé, že filmoví spisovatelé, jež zrodil národ Dostojevského, nepovědí nám ničeňo o tomto strašidelně poutavém úkazu. Proč? Ve vlasteneckých rozhňujících rhapsodiích, kterými jsou sovětské válečné filmy, v těchto rhapsodiích, určených zase širokým masám, nedostává se prostě místa na tak komplikované postřehy. Německý voják musí být pro sovětského člověka jen vrah. Tak to žádá životně důležitý příkaz okamžité situace. Sovětský libretista tedy většinou píše své postavy černobíle. Ale pak přijde sovětský herec a ten na toto papírové schema nanese tak úžasnou škálu lidských polotónů, až se tají dech. Herec, toť nerozborný pilíř sovětského filmu. Bylo by však křiv-

dou na sovětských libretistech, kdybychom chtěli tvrdit, že jinak neumějí psát. Nikoliv, zase se jen s kázní podrobují výchovným záměrům své filmové produkce. Dialog u partyzánských milenců ze snímku »Ona brání vlast« nechť poslouží jen jako nahodilý příklad, jakých jemností jsou schopni. Nemluvím o zázračném »Maximově dětství«, protože zde byl spoluautorem Gorkij.

Závěr optimistický

To jsou tedy vnitřní příčiny, které odcizují našeho diváka. Z příčin vnějších zmíním se jen o jediné, zvláště palčivé. Mám na mysli pochybnou filmovou politiku, uvádějící v prvních měsících našeho znovuoobnoveného státu filmy, jež se ukázaly být věru špatnou reklamou pro sovětskou kinematografii. Byly to velmi najvní řadové snímky, určené pro zábavu nejširších sovětských vrstev. Svedly naše měšťské, filmově rutinovanější diváky k ostré kritice. Nemám chuti, abych se toho publika zastával. Díky pánům výrobcům celého světa, je to obecnostvo stejně pohodlné, jako v Americe, Francii či Anglii. Nicméně musím přiznat, že taková »Velká odměna« vnučila sarkastický úsměv i do tváří přátel sovětského filmu. Také příliš časně uvedení »Ivana Hrozného« nelze kvitovat jako čin zvláště diplomatický. Ovšem, ke kategorickým úsudkům byli bychom oprávněni tehdy, kdybychom podrobně znali vývozní možnosti sovětské kinematografie v prvních poválečných měsících. Tenkrát byl prý u nás takový nedostatek filmů, že se muselo vzít za vděk s tím, co se naskytalo nejbliže. Ovšem dnes, když jsou již poměry zkonsolidovány, nepochybujeme, že sami sovětská dovozci budou pečlivě vybírat filmy pro náš trh, při čemž projeví znalost českého diváka a porozumění pro jeho potřeby. Ostatně chystaná exportní ofenziva, o níž se během své návštěvy zmínil i p. Kolotozov, umožní jim brzy jejich práci.

Československý film - slova a výsledky

S československým filmem se od května 1945 stala — mluveno theoreticky — velká změna. Kdo ještě vzpomíná na průvodní okolnosti, na skoncování s »liberální a soukromokapitalistickou érou« ve filmu, se soubornými podnikateli, s »vykořisťovateli« filmových umělců, se »širiteli dovezeného filmového braků«, na kampaň za konečné osvobození filmu od duchovní nesvobody, na přípravu dekretu presidenta republiky o znárodnění filmu, připomene si také slavnostně převzaté závazky.

Byla to doba velkých předsevzetí. I z úst těch, kteří za deset posledních měsíců jasně ukázali, že umějí více básnit o filmu než filmem, slyšeli jsme slibná a silná slova.

Na stát, jehož jsme všichni v zásadě rovnocennými občany, diváky i kritiky jeho filmů, přešlo majetnictví zdrojů kinematografie a hlavní duchovní vedení filmu jako projevu národního myšlení a citění. Jsme-li my všichni státem, máme ovšem po deseti měsících právo zahledět se z dnešní skutečnosti na dění ve filmu, které má cenu jen v tom poměru, kterým splňuje ony předpoklady, z nichž znárodnění kinematografie vzešlo.

Také zde může být jen užitečné, nazvat věci jejich jmény a oddělit propagandu od skutečnosti. Je-li v politice propaganda falešnou pomazánkou, v kultuře je marnivým sebeklamem, obléváním peří, které vyrostlo jinde. Tím opatrněji zkoumejme vždy znovu poměry bez falešného, osobními nebo ideovými zájmy vzniklého zaujetí.

Znárodnění či kinematografie

nebylo myšleno jako samoúčelný cíl, nýbrž jako nástroj cílů vyšších. Československo nestálo tu — na štěstí

na rozdíl od Polska na příklad — zbaveno válkou ani prostředků ani provozoven kinematografie. Na barrandovské planině dosud stály neporušeny jedny z nejlepších evropských filmových atelierů, jež dávno před válkou vybudoval prozíravý zámožný jednotlivec, při všech svých osobních chybách oddaný opravdově věci filmu. Za války, pod nesprávným úhlem svého politického nazírání na poválečnou evropskou mapu, Němci dále mocně rozšířili Barrandov o vzorná mohutná další studia. Kina zůstala většinou nedotčena a mohla pokračovat v provozu. Theoreticky znamenala tato situace, že československý film by byl mohl ihned po revoluci pokračovat ve své činnosti tvůrčí i obchodní, kdyby dramaturgicky byla nová filmová výroba už připravena pro práci v atelieru, kdyby kinům nebyl vznikl problém, co hrát místo rozsáhlého německého filmového repertoáru, a kdyby vůbec nebyl vznikl onen chaotický stav »reorganisaace«.

Dnes už můžeme říci: filmová revoluce se převalila, vytyčivši program a vtělivši se do svých představitelů, kteří nám po ní zůstali. Nepochybně zklamala, jako všechny velké převraty, doprovázené neuměrným vyvolavačstvím a prováděné (po dobách odříkání) lidmi, nabitými jednak silnými, živnými ideami, jednak náhle rozpoutanými ctižádostmi — a v některých politováníhodných případech i hmotným sobectvím nejrhubšího zrna, jež vratkost právního řádu v takových dobách je schopna velkoryse ukojit.

Zatímní výsledky

Posuzovat úspěch nebo neúspěch československého filmového převratu 1945/1946 předpokládá nezavírat zraky před tím, co bylo. Bez přirovnávání není posuzování.

Květen 1945 a měsíce, které následovaly, nebyly ještě příznivý správnému a věcnému hodnocení. To byla ještě doba, jež oslepena sluncem nové svobody, viděla jen jediný stín a jediné světlo, stín za námi, světlo vpředu. Pamětníci tehdejší náhle narozené Umělecké filmové rady, která se poměrně brzy v nárazech vln theoretického snění a praktických naléhavostí zprvu odmlčela a pak zcela rozplynula, nezapomněli dosud, jak mámiivý byl onen vzduch. Jak nekriticky a dravě byli příliš temperamentními individualitami, neúprosně odmítajícími všechno filmové úsilí za okupace, na němž svůj vlastní podíl obratně zamlčovali, třídění »lidé od filmu«, jak z neznámých příčin někteří jednotlivci nejasného osobního charakteru byli rázem vyneseni k odpovědnosti a funkcím, jak jiní postaveni na vedlejší kolej neprávem, vzhledem ke svému vlastnostem osobním i schopnostem. Statečnějším a vyrovnanějším se zalilo hrdlo jenom hořkostí, jednomu z nich pak, méně vyrovnanému, to znamenalo dokonce i dobrovolný odchod z osvobozeného života, pro který si za války marně připravoval plány.

O křivdy však není v rukou revoluce bez rukaviček zle. Vážnější než osobní křivdy jsou křivdy věcné, skreslení bezděčná nebo dokonce úmyslná, z nichž prýští falešná srovnání. Vzbuzují se neodůvodněné naděje, velmi často vědomé.

V dubnu 1946, kdy se už nová organizace mnohonásobně reorganizované národní naší kinematografie zila a z nesčetných plánů jsou některé uskutečňovány, především první filmy III. republiky, je dána kdykoli možnost konfrontace minulosti předrevoluční a výbojů dnešních.

Není při tom tak důležité zabývat se záležitostmi, na něž nemůže zatím mít vedení naší kinematografie rozhodující vliv, to jest především otázkou dosud nedostatečného, neúplného a tedy skreslujícího zastoupení cizích filmových produkcí — rozuměj americké.

Hlavní zájem musíme soustředit na ony úseky filmové činnosti neodvozené, v nichž jsme si slibovali změ-

nu, nejpodstatnější a nejznatelnější, protože vyplývá z naší vlastní potence kulturní, z našeho citu uměleckého a sociálního, z našeho světového názoru, z našich možností tvůrčích — a přirozené ze schopnosti organizační.

Před rokem byly ve filmu slibovány — nebo z úst či per opatrnějších naznačovány — zázraky. Neboť »hydre soukromokapitalistické« byly zutínány »cizopasnické hlavy«. Byla nastoupena jediná cesta, vedoucí k zachycení tvořivých složek, dosud neocetňovaných a unikajících. K soustavnému honu za náměty, k organizovaným výpravám za »novodobou orientací« či »tendencí«, za »aktuální duchovní náplní« či »ideologií« se přidružilo pátrání po nových umělcích filmu, hlavně po scenáristech a režisérech. Bedlivě váženy po lidské stránce co do nosnosti státní politické a umělecké, měřeny ve vrcholcích i propastech, byly nalezeny a jsou dále nalézány nové filmové příběhy, hodné uskutečnění v rámci plánované, znárodněné filmové výroby. Bylo by chybné usuzovat, že tímto směrem se odehrál nebo odehrává nevidaný proces, naprosto příznivě se lišící svou povahou nebo rozsahem od všeho, co čs. kinematografie učinila v éře před druhou světovou válkou nebo za okupace, která — řekněme to jasně — nebyla přes obecný německý útlak ve volbě námětů a přes několik případů individuální dobrovolné kolaborantské prostitute jednotlivců s to, učinit z čs. filmu džungli idiotství. Až uvidíme první své filmy osvobozené a y, obsahově převážně čerpané z doby německé okupace, vycítíme, že vývojová křivka nevyskočila nikterak závratně.

Nepřibýlo scenáristů ani režisérů. Nestaly se zázraky, jen setba dobrých úmyslů, setba slov, byla vložena do brázd filmového pole.

Až se ovšem bude vážně a chladně uvažující filmový historik zaměstnávat prvním obdobím znárodněného čs. filmu, bude mu posuzovat méně předsevzetí a více eložitou cestu od záměrů k činům. (Pak se objeví, jak dnešní úředně filmové soukolí má podivná dvojí kolečka a jak do těch, jež by se točila jinak vesele vpřed, zapadají jiná, jež s rafinovaností zadržují vývoj. Zvláštní rozmar, který by si soukromý podnikatel nemohl nikdy dovolit, uvěřil-li, že filmové dílo nesnese kompromis mezi velkými a pseudobásnickými slovy a gesty a mezi malým, malicherným a byrokratickým přístipkařením.

X. Y. Z.

sport a hry

Amos Pokorný:

Šachy, povýšené na umění

Návštěva sovětských šachových mistrů v Československu uvedla naši veřejnost trochu do nového světa. Ukázala, že na šachy je třeba hledět vážněji, protože je to důležitý kulturní činitel, který se v Sovětském svazu staví na roveň divadlu, hudbě a každému jinému umění. Kromě toho jsou v Sovětském svazu šachy také výchovným prostředkem pro mládež, a moskevští mistři nás ujišťují, že školáci, kteří se účastní šachových kroužků, mají ve škole lepší průměrný prospěch než ostatní.

Sovětské mistři se také dívají jinak na svou tvorbu, než je u nás obvyklé, a nemohli na příklad pochopit, že se u nás hraje mistrovské turnaje přímo mezi obecnstvem, že se diváci tísňí až k stolům, skoro se lepší mistrům na záda, kouří a hlučí. V Rusku se hraje na estrádě, diváci vidí mistry jen z daleka, ale mohou boje pohodlně sledovat na velkých nástěnných šachovnicích, umístěných hned za mistry, na kterých pomocníci provádějí tahy. Diváci zůstávají v hledišti a chovají se jako při koncertu.

Sovětské šachisté mají k své hře velmi vážný poměr. Jim je to prostě umění, v tom jsou vychováni a je jim zcela cizí, že by to pro někoho mohla být jen hra nebo dokonce sport.

Je to jistě pochopitelné v zemi, kde jsou miliony šachistů a kde prvním propagátorem šachů byl sám Lenin, na jehož rozkaz se hrála první sovětská šachová olympiada.

Učíme-li se od sovětských šachistů větší vážnosti ke hře, není to napodobování. Máme vlastní vyspělou šachovou kulturu, která od loňského května došla státního uznání. Stačí upozornit, že ministerstvo školství a osvěty má také šachového referenta, jímž je známý Kottbauer, v Ústřední radě odborů vede šachový referát Pachman, ve Svazu mládeže pečuje o šachovou výchovu Šajtar, četné jiné složky našeho veřejného života mají zatím aspoň šachové poradce.

Bylo však třeba sovětské návštěvy, aby se toto všechno dověděla také veřejnost, která dosud nemá k šachům bližšího poměru. Ta nemohla přehlédnout, že čtyři naši ministři se osobně zajímali o šachové boje a že velvyslanec Zorin dostavil se k zahájení zápasu Moskva—Praha s celou svou rodinou, jako by chtěl ukázat, že se celý Sovětský svaz, celý národ účastní zápasu svých mistrů. Zvláště však vzbudilo pozornost, že i prezident republiky přijal sovětské mistry a zástupce našeho šachu a živě se zajímal o rozvoj šachu v Sovětském svazu i u nás a uvítal myšlenku stavby kulturního šachového domu v Praze podle ruského vzoru.

To všechno vyvolává u nás jakýsi pocit bezradnosti a nešachová veřejnost marně uvažuje, proč by šachy, hra jako hra, měly být povýšeny na umění.

Nejdříve musíme smeknout před stářím šachové hry. Tisíc let, dva tisíce nebo ještě víc — to ještě není spolehlivě probádáno. Jen je jisté, že šachy nevznikly přes noc, jak by nám chtěla namluvit stará báje, ale vyvíjely se po staletí nebo tisíciletí. Dnešní šachovnice a kameny na ní jsou staré asi tisíc let, ale pohyb kamenů se měnil, zvláště dáma, která děkuje za svůj název rytířskému středověku (dříve to byl vezír, v Rusku ještě dnes fers), mohla tahat jen šikmo o jedno pole. Posledním kamenem stavby byla roháda, jež vznikla po dlouhých sporech z potřeby zabezpečit krále před náhlým přepadením. V dnešní klasické formě se šachy ustálily před více než 400 lety. Literatura šachová je o hodně starší, a první zachovaná učebnice teorie zahájení vyšla právě v době, kdy Kolumbus objevil Ameriku.

Nevznikly tedy šachy jako hříčka, pilovalo na nich tisíce mudrců od východu i ze západu, až vznikla forma tak dokonalá, že z ní nelze nic ubrát ani nic k ní přidat. Byla sta a sta podobných her, mnoho lidí se pokoušelo a pokouší o zdokonalení, ale všechny tyto pokusy ztroskotaly a zapadly bez vzpomínky.

Ještě před necelými dvaceti lety byla v Times a jiných anglických listech živá anketa o tom, je-li třeba učinit hru komplikovanější. Bylo to tenkrát, když Capablanca hlásal remisovou smrt šachů a propagoval novou hru na desce o 10×10 polích. Anketu zakončil vtipně čtenář, který napsal: Nač komplikovat? My obyčejní hráči voláme naopak po zjednodušení, nám by stačila šachovnice 6×8, aby zmázeli jezdci, kteří dělají tolik neplechy.

Šachy nejsou tak složité, aby do nich nemohl vniknout a dosáhnout určité dokonalosti každý průměrný člověk, ale jsou tak složité, že ani největší duch nemůže obsáhnout všechna jejich tajemství. Už 450 let vycházejí knihy o šachové hře, už jsou desíttisícové knihovny, ale do úplného probádání hry je daleko. Také vývoj posledních let ukázal, že Capablanca neměl pravdu, a dnes jsme zásluhou Aljechina a sovětských šachových mistrů od remisové smrti šachů dále než kdykoli jindy.

Vedlo by daleko, kdyby se mělo dokazovat, že šachy jsou opravdu uměním, a rozebírat vědecky jejich prvky a styčné body s jiným uměním. Stačí zeptat se diváka, který sleduje zápas mistrů. To je zcela jiný požitek než na kopané nebo mezi rohovníky, to není jen vzrušení. Třebas i zde převládá bojová složka, přece je třeba šachového diváka spíše srovnávat s posluchačem koncertu. Více než boj znamená pro něho estetický prvek, krása zápletek na šachovnici.

Směšné by bylo poukazovat na malou šachovnici, na nedostatek výrazových prostředků. Housle jsou také nástroj neveliký v rukou barbara, ale veliký v rukou mistra. Má-li v šachu každá strana jen krále a jednoho pěšce, je to jisté

jednoduché postavení, bezvýznamná koncovka. Ale sotva kdo uvěří, že takových postavení je na šachovnici asi 15 milionů. Učiní-li šachisté ze základní pozice po čtyřech tazích, mohou dospět asi k 30 miliardám různých postavení, po dalším tahu už to budou biliony. Nesnažme se počítat dál. V mezích tolika možností může každý rozvinout svou tvůrčí sílu, jak odpovídá jeho povaze.

Proto ani mezi mistry nejsou šachy jako šachy. Něco zcela jiného vloží do nich ohnivý Ital než chladný Angličan, něco jiného strohý Němec než vášnivý Rus. Není však třeba chodit tak daleko, stačí zajít do libovolného klubu v Praze. Najdeme tam nezdědká dva šachisty asi stejné síly, nevíme, komu bychom z nich dali přednost podle turnajových výsledků, a přece jejich hra je naprosto rozdílná, u každého zcela jiné základní pojetí.

Není každý hudebník virtuoso a není každý šachista mistr. Ale i průměrný šachista dovede sám tvořit podle vlastního vkusu, potěší se kombinacemi ve vlastních partiích, najde v nich stejné uspokojení jako průměrný hudebník ve své hudbě.

Bylo-li řečeno, že se vývoj šachů zakončil před 400 lety, byla tím miněna jen základní pravidla hry. Od té doby uplynulo asi 300 let do počátku vývoje šachové strategie. Neznámel pro ni mnoho ani slavný Philidor, jenž kromě hry naslepo se spíše vyznamenal ve vedení koncovek. Veliký duch byl teprve Morphy a po něm Andersen, kteří přinesli světu strategii útoku. Volné dráhy i za cenu obětí a rychlé přepadení soupeře byly hlavní zásady jejich hry. Zapsali se do šachových dějin jako hrdinové mnoha oslňujícími kombinačními partiemi, z nichž některým se říká nesmrtelné. Nynější šachový svět se na ně dívá spíše shovívavě a nezávidí jim tolik jejich kombinace jako jejich soupeře.

Největším mužem šachové strategie byl beze sporu první mistr světa Steinitz, tvůrce umění obrany. O jeho pevnou stavbu se rozbily útočné šiky Anderseny, přestala doba snadných vítězství, přestalo dávání výhody slabším soupeřům, a šachisté se učili bojovat tvrdě a po pečlivé přípravě. Tím se stal Steinitz zakladatelem tak zvané poziciční hry, která je úhelným kamenem moderního šachového umění.

Steinitzem se zakončil na chvíli vývoj hry. Šachovní mistři poznali dokonale svůj nástroj, ovládali bezpečně šachovnici a nastala doba třibení duchů. Velcí mistři našli své epigony, vznikaly školy a směry, prostě šachy se dále rozvíjely jako každé jiné umění. Byli ovšem také jednotlivci, které nedovedl nikdo napodobit, jako druhý mistr světa dr. Lasker, náš slavný Duras, ale to byly výjimky.

Z významných škol byla nejslavnější klasická, jejímž hlavním představitelem byl dr. Tarrasch, ale nálezl k ní již Zukertort a je třeba k ní počítat i Rubinsteina. Nejslavnější byla proto, že našla tak vzácného interpreta právě v Tarraschovi, jenž ve snadno srozumitelných knihách dovedl poutavě vylíčit její krásy a učinit ji přístupnou nováčkům šachového umění. Škola byla zásadně poziční a vynikala ladnou stavbou postavení, takže bylo opravdu požitkem přehrávat si partie a sledovat pohodlně krok za krokem, jak poziční výhoda roste až do útočného vyvrcholení. Její nevýhodou však bylo, že stejně silní hráči se často rozcházelí smírně. Ostatně vnesla klasická škola do šachových turnajů také nešvar krátkých remis bez pokusů o boj.

Třetí mistr světa Capablanca byl otcem technické školy, třebas se tohoto názvu málo užívá. Vůdcím principem jeho strategie bylo zaměření hry na koncovku. Nesnažil se pomalu budovat mohutné postavení jako klasická škola, jemu stačilo způsobit soupeři malou slabinu a proměnit tuto výhodu bezvadnou technikou ve vítězství. K jeho stoupenicům se počítá také holandský přeborník Euwe, jenž roku 1935 na dvě leta vyrval Aljechinovi světový primát.

V nejnovější době je důležitá novoromantická škola, která se také říká hypermoderní, ač někteří tvrdí, že jsou to dva různé směry. Je to budování pevného postavení s jakousi skrytou dynamikou. Zdánilivě se na šachovnici nic neděje, ale ve vhodnou chvíli zasahují všechny síly do boje, ať už pozičního nebo útočného. Hlavní zásadou je neodkrývat karty předčasně, ponechat soupeře v nejistotě. Je to

mocný styl v rukou vynikajících mistrů, ale mezi slabšími žáky se někdy mění až ve frašku.

Kapitolou pro sebe zůstane v dějinách šachů mistr světa Aljechin. Není zde třeba o něm mluvit jako o člověku. Jeho nedávná smrt rozřešila také smírné otázky, byl-li kolaborantem nebo nikoli, a zůstává jen jeho dílo. Lze-li pochybovat u kteréhokoli mistra o tom, zda jeho hra je umění, musí se všechny pochybnosti rozplynout před výkony Aljechina. Jeho tvůrčí síla se projevuje skoro bez výjimky ve všech jeho partiích, dokonce i v hromadných produkcích a ve hře naslepo jsou mnohé jeho výkony skvělými doklady umělecké tvorby. Nevyčerpatelná fantazie mu umožnila neuvěřitelné výkony i ve zdánlivě zcela jednoduchých pozicích, v nichž by mnohý jiný mistr přemýšlel už jen o smíru. Aljechin vkládal do hry celou svou duši a dovedl se pevnou vůlí přinutit k tvorbě i za takových tělesných nebo duševních stavů, v nichž by jiný šachista k partii ani nepřišel. Jeho styl byl universální a stejně i jeho theoretické znalosti. Neměl ani zvláštních zálib v zahájení, ale často dovedl i nejobanálnějšími variantám vdechnout nový život. Někdy ho nazývají romantikem, ale nelze přehlédnout reálný základ všeho jeho tvorby. Jeho partie budou pro svou životnost zdrojem požitku a potěšení pro všechny budoucí generace. Jeho zásluhou zůstane, že omladil šachovou hru v době, kdy se zdálo, že Capablancova technika vede nutně k jejímu vyčerpání.

Aljechin však nebyl jediný, kdo šachy omladil, ani by na to nestačil. Ještě snad větší zásluhu o vzkrášení hry k novému životu má ruský šachový kolektiv.

Mluvíme-li o sovětském šachu, musíme rozeznávat: Botvinnik a ti ostatní. Rozdíl tu není snad v síle, ta může být pomíjející, třebas se zdá, že Botvinnik má ještě na dlouhou dobu zajištěn primát Sovětského svazu a že své vlasti v nejbližší době přinese i titul mistra světa, který kdysi jen o vlas unikl jeho krajanu Čigorinovi a kterého dobyl Aljechin už jako francouzský občan. Rozdíl je však ve stylu hry, protože Botvinnik pojetí hry se spíše podobá Capablancovi. Ostatně Capablanca sám se jednou tak nadchl technickou Botvinnikovou, že jej prohlásil za svého žáka. Úplně shodný však jejich styl není. Botvinnikova hra je podložena většími theoretickými znalostmi a má při znamenité technice více životnosti. Botvinnik nemá také při každém tahu v záloze remisovou kombinaci jako Capablanca, hraje úporněji a bojuje v každé partii. Proto je mu také cizí snaha o šetření silami v turnaji, tak příznačná pro Capablancu. Je tedy dost rozdílu mezi nimi, ale přece je sovětský přeborník slavnému Kubánci nejbližší a liší se nápadně od většiny svých krajanů, u kterých nelze zcela zahladit stopy romantiky, jejíž símě zasel na širé Rusi starý Čigorin.

Ruský šach se vždy nápadně lišil od západního. Především hloubkou. Zatím co západní šachista se více spoléhal na výpočet, snažil se mít jasný obraz na šachovnici, aby věděl, na čem je, lákaly ruského právě nehlubší tůně, k nimž se nikdo neodvážil. Ukazoval se tu nejen jeho přemítavý duch, ale také odvaha, která jej hnala do divokých zápletek bez ohledu na oběti. »Risk blagorodnoje dělo.« Ruský šachista vynikal bojovností až vášnivou, ale stejně dobfě byla známa jeho úpornost v obraně. Všude však hledal něco nového a už v zahájení rád chodil vlastními cestami.

Z tohoto šachu vyrostl sovětský šach. Všechno v něm zůstalo, ale všechno se změnilo, neboť přibyla realita a odpovědnost. Sovětský mistr přichází k turnaji s novinami jako jeho předchůdce, ale všechny jsou předem prozkoumány společnou prací mistrů. Miluje stále ještě hluboké zápletky, které nemůže propočítat, ale nevede jej již slepá odvaha, nýbrž zjemnělý šachový cit. Co se nám někdy zdá romantikou, je zpravidla jen bohatá fantazie, která nutí k hledání nových cest a k útěku před šablonou, ale vůdcem je zase jen výpočet nebo školený cit. A to se netýká jen 55 sovětských mistrů a velmistrů, ale i stovek jiných prvotřídních šachistů.

Vysoká úroveň mistrovské hry není to nejdůležitější, co sovětský šach podává ostatnímu světu. Daleko větší cenu má zlidovění královské hry, které je v Sovětském svazu tak na postupu, že už dnes se tam šachisté počítají v sedmi-

místných úslech. Není úkolem tohoto článku zkoumat, jaký to má výchovný význam, jaké zábavy tu šachová hra vytlačuje, jaký vliv má na přesnost práce, na logické myšlení, na podnikavost, odpovědnost a podobně. Spíše je zajímavé, že podle sovětských zkušeností tříbí také estetický cit jako každé jiné umění. Zlidovění hry má však význam i pro šachy samé. Dokud se jimi zabývá jen několik privilegovaných, je to zábava nebo koníček, jakmile však vniknou do širokých vrstev lidu, nebude nikdo pochybovat o tom, že je to umění. A v Sovětském svazu už nikdo nepochybuje.

otázky a odpovědi

Debata o vědeckém socialismu

I.

Svobodné slovo otisklo část proslovu, který měl pan primátor dr. Zenkl na schůzi důvěrníků strany národně socialistické a v němž mluvil o socialismu. Článek končí takto:

... vědecký socialismus není pouze jediný, nýbrž... takových abstraktních konstrukcí je několik, a... bude jich přibývat, až bude vědecky postaveno na jisto, jak za obou světových válek systém Marx-Engels se osvědčil i v životní pravdě, nebo se neosvědčil.

Předně je nutno zdůraznit, že vědecký socialismus je pouze jediný. A tím je marxismus-leninismus. Není to žádná abstraktní konstrukce, ale živoucí věda. Theoretikům marxismu-leninismu šlo vždy o to, aby se právě jejich učení nestalo mrtvou literou, dogmatem. Proto se také učení Marxovo a Engelsovo dále rozvíjelo a stále rozvíjí. Život sám, vývoj společnosti, stavěl vědecký socialismus před nové úkoly a problémy. A vědecký socialismus tyto úkoly a problémy řešil, zatím co tak zvané »socialismy« od řešení utikaly. Toho se týká další část věty pana primátora, že teprve věda zjistí, jak se za obou světových válek osvědčil systém Marx-Engelsův.

Ano, historická věda bude muset jednou zhodnotit velký význam Marxova učení v období obou těchto válek. A už dnes můžeme říci, že skutečná historická věda bude muset vysoko ocenit právě toto učení, které se jediné dovedlo vypořádat se všemi problémy, které jediné správně předvíдалo další vývoj a které v době nebezpečí jediné varovalo.

Bylo to právě slovanské Rusko, ve kterém jediné bylo v době před první světovou válkou a za první světové války učení Marxovo správně vykládáno a dále rozvíjeno. A právě proto, že ruští marxisté byli vyzbrojeni tímto učěním, které Lenin zjavil všeho nevědeckého nánosu a chybného výkladu sociálních demokratů, zvláště německých, byli s to provést největší společenský převrat světových dějin. Ruští marxisté popohnali vývoj kupředu a vybudovali základ, který se později ukázal tak nezbytným v boji mezi civilizací a barbarstvím, který následoval po dvaceti letech. Ano, sovětské Rusko, budované na základech vědeckého socialismu Marxova-Engelsova a Leninova, dokázalo celému světu a také skutečně historické vědě, že vědecký socialismus není abstraktní konstrukce, ale živá věda.

Pan primátor píše dále, že socialistická teorie bude snad jednou v budoucnu realizována. To je omyl. Socialistická teorie, skutečně vědecká teorie socialismu, je totiž realizována na jedné šestině světa a realizuje se dále každým dnem. Celá výstavba Sovětského svazu je dokladem realizace velikých myšlenek Marxe, Engelse a Lenina.

Nevystihli bychom skutečnost úplně, kdybychom chtěli omezit činnost vědeckého socialismu pouze na jednu zemi. Vědeční socialisté, komunisté, jsou téměř ve všech zemích světa. A všude se snaží na základě právě

tohoto učení, na základě dialektického materialismu řešit problémy své země. A právě stanovisko, které zaujmají v tom kterém období k důležitým otázkám historického vývoje, je důležité pro posouzení toho, zda se učení Marxovo, Engelsovo a Leninovo osvědčilo.

Nuže, podívejme se, jaké stanovisko zaujímali marxisté k nejdůležitější otázce novodobých dějin, k otázce německého fašismu a obrany proti nacismu. Byli jedinými, kteří ve všech zemích cílevědomě bojovali proti ústupkům, které byly činěny nacismu. Čeští komunisté dávno před rokem 1938 volali národ k obraně proti tomuto nebezpečí, snažili se o seskupení všech demokratických a pokrokových sil proti fašismu. Ale marně. Ani tak zvaní »socialisté« neviděli nutnost vytvoření takové jednotné fronty na obranu republiky a demokracie. Nejen to, byli dokonce členy vlády, která ustoupila Hitlerovi území bez boje, a tím přímo připravili národ o svobodu. Poněvadž ten, kdo přijal mnichovský diktát, si musel být vědom toho, že bude následovat obsazení celé země.

Ceští komunisté, jako důslední marxisté viděli ovšem dále. A to právě proto, že vědecký socialismus není abstraktní konstrukcí, ale živou vědou, která jim umožnila předvídat vývoj událostí. A v ostatních zemích tomu nebylo jinak. Zatím co tak zvaní »socialisté« v Anglii a ve Francii, od kterých se mají naši národní socialisté — podle článku pana primátora — učit, se radovali, že v Mnichově byl zachráněn mír, komunisté v obou zemích ukazovali na pochybný charakter tohoto úspěchu. A francouzští komunisté byli jediní, kteří jako celek, jako celá strana, hlasovali proti této mnichovské politice tak zvaného socialisty Daladiera.

Nuže, historická věda, která jednou pravdivě zhodnotí, jak se osvědčilo učení Marxe-Engelse v období mezi oběma světovými válkami, bude muset vysoko ocenit význam tohoto učení a velké činy jeho stoupenců, kteří stáli v prvních řadách bojovníků za pokrok.

Pan primátor vyslovil ještě jedno zajímavé tvrzení:

... náš národní socialismus český je z národních socialismů evropských jedním z nejstarších, datuje se výrazně už od Husa (a jeho t. zv. předchůdců), ba jednotlivé prvky lze sledovat z časů mnohem starších, už od Václava knížete.

Zde se dopouští pan primátor zásadní chyby. Přenáší totiž pojmy, které vznikly v XIX. a XX. století, do doby dávno minulé, kdy neexistovaly. Historika jistě udiví, že je možno sledovat prvky národního socialismu už za knížete Václava. Víme totiž, že je velmi málo pramenů, které nám osvětlují toto období a že si historická věda pomáhá analogiemi a domněnkami. Jistě by bylo velikým obohacením naší historické vědy, kdyby pan primátor historikům sdělil prameny, které by blíže osvětlily toto období, tím spíše, že by to byly prameny o jednotlivých prvcích národního socialismu už z X. století.

Pan primátor dále uvádí, že:

Sociální linie česká jde od drobných počátků z X. věku přes Husa (s předchůdců), Štítného, husity, Tábor, Chelčického k Bratřím a malým skupinám venkovských (zemědělských) sektářů (kacířů), ke Koemenskému, přes selské bouře 17. a 18. věku k buditelům, k Havlíčkovi (1848), až za Neruda k Masarykovi a k dnešku...

To je pouze dokladem pro dávné tvrzení vědeckého socialismu, který už téměř před 100 lety v Marx-Engelsově díle »Manifest komunistické strany« zdůrazňuje, že celé dějiny lidstva jsou plny sociálních bojů, k nimž docházelo jak ve starověku, tak ve středověku i v naší době. A zase musíme rozhodně odmítnout linii, sestavenou panem primátorem. Není totiž možné, aby do jedné linie byli vedle sebe postaveni Táboři a ostatní husité (Pražané). Víme přece, že v rozhodujícím okamžiku husitské revoluce nestáli vedle sebe, ale proti sobě. Vítězové u Lipan (pražští patriciové a šlechta), byli také označováni za

husity, ale nepatří do této »sociální linie«, poněvadž se postavili proti těm, kdo bojovali za spravedlivější uspořádání společenských poměrů v XV. století.

Táboři jako nejdůležitější bojovníci za spravedlivější sociální řád v době husitské revoluce uskutečňovali jakýsi komunismus. Ale bylo by od nás nesprávné, kdybychom chtěli ztotožňovat tento primitivní komunismus, založený na spotřebě a ne na ohromném rozvíjení společenské výroby, s komunismem vědeckým.

Marxisté, kteří si osvojili metodu historického materialismu, vědí, že každý společenský jev musí být zkoumán se zřetelem na dobu svého vzniku, že musí být zkoumány okolnosti, za nichž se zrodil. Přenášení primitivního tábořského komunismu do naší doby bylo by vědecky právě tak nesprávné, jako tvrzení, že národní socialismus je možno najít již u Husa.

Čeští komunisté, jako důslední marxisté vysoko cení pokrokový ráz učení Petra Chelčického a Českých bratří, kteří odmítali nespravedlivé společenské zřízení své doby. Ale nemohou kladně hodnotit pasivní odpor tohoto hnutí. Komunisté se hlásí k českým sedlákům, kteří se v 17. a 18. století bouřili proti feudálním pánům a bojovali za odstranění své poroby. A čeští komunisté si váží Karla Havlíčka pro jeho neústupný postoj a boj proti rakouskému absolutismu po roce 1848. Komunisté vysoko cení T. G. Masaryka a spatřují jeho velký význam v jeho pokrokové roli v dějinách našeho národa.

A přece pan primátor nezapomněl v této řadě právě na socialisty. Na ty, kteří v druhé polovině 20. století tolik bojovali za spravedlivější uspořádání společnosti. J. B. Pecka a Ladislav Zápotocký si zasluhují, aby nescházeli v této řadě. Tato linka vede dále k těm, kteří v době nedávno minulé bojovali za zájmy pracujícího lidu. A má-li někdo v českém národě nárok na to, aby se hlásil k této pokrokové tradici našich dějin, mohou to být pouze ti, kdo se v době naší první republiky stavěli na stranu dělníků, žádajících zvýšení svých ubohých mezd. A to byli komunisté. Tak zvaní »socialisté« byli naopak členy vlády, která dovolila, aby do těchto příslušníků jejich vlastního národa bylo stříleno.

Pan primátor ve svém proslovu chápe národní socialismus a tím i naše národní dějiny jako

spravedlnost bez násilí, úctu k člověku, lásku, směřování k bratrství a sesterství...

Tato ideologie neodporování zlu je přímo popřením těch nejlepších tradic našich dějin. Právě to nejhodnotnější, co náš národ má, rodilo a sílilo v boji proti zlu. Zde se pan primátor přímo staví nejen proti Táboru, ale i proti profesorovi Masarykovi.

Zatím co pan primátor sestavil »sociální linii« od X. století a všechny velikány našeho národa prohlašuje za národní socialisty, marxisté v této linii spatřují a r o d n í t r a d i c e a hlásí se k těm nejlepším z nich, které ve své době bojovaly za pokrok a sociální spravedlnost.

Arnošt Klíma

II.

Polemický článek pana Arnošta Klímy vychází hned na začátku z dogmatického tvrzení, při němž je opravdu těžko si nevzpomenout na známé Havlíčkovy verše o tom, že »naše církev mezi všemi nejcirkevovatejší«. Říká s přesvědčivostí hlasatelé dogmatu o neomylnosti: »Předně je nutno zdůraznit, že vědecký socialismus je pouze jediný. A tím je marxismus-leninismus«. Puntík a dost. O tom, že také v jiných zemích mimo Německo a Rusko byli a jsou lidé, kteří věnují své celoživotní úsilí snaze o vědecký základ socialismu a přitom nepřijímají jednostranný marxismus za neomylný základ svého učení, nechce autor nic slyšet. O tom, že se na příklad francouzský socialismus vyvíjel na samostatných základech od utopistů až po revoluční syndikalisty, nebo že v Anglii existovali a

existují nějakí přívrženci Fabiánské společnosti, jako jsou manželé Webbovi, hlasatelé socialismu gildního (Cole a j.), vynikající theoretikové Labour Party, jako je Harold Laskey atd., o tom všem nemáš, čtenáři, nic vědět. Léon Blum patrně vůbec neexistuje, Ramsay Macdonald také ne. Masarykova »Otázka sociální« patrně se nezabývala problémy socialismu a jeho »Světová revoluce« je asi pouze popisem válečných událostí. Neboť marxismus-leninismus je jediný, pravý a neomylný. Zdá se mi, že tu autor zaměňuje dvě věci: světový názor, který je vždy založen na víře ve správnost a spravedlnost idejí, jejichž je výrazem; a vědecké poznání, které může sice podstatným způsobem tuto víru upevňovat, nemůže jí však nahradit.

Dnes i sami marxisté začínají pocítovat neudržitelnost svého dogmatického sebevědomí, které bylo oteseno již v tolika bodech, že z původní Marxovy teorie zůstaly již jen zbytky. Nejen že nenastala ona stále předpovídaná světová revoluce, ale se světa nezmizel ani »střední stav«, který podle »vědeckých« předpokladů marxistů měl být rozdrcen mezi dvěma mlýnskými kameny (mezi buržoasií a proletariátem); nedošlo k stále zvětšované bídě proletariátu; neukázalo se správným tvrzení, že »dělníci nemají vlastní« atd., atd. A proto se tu dnes uchylují k dialektickým výkladům a k tvrzení také našim autorem opakovanému, že »jim šlo vždy o to, aby se právě jejich učení nestalo mrtvou literou, dogmatem«. Z rozpaků nad tím, že těch různých výkladů a revisí marxistického učení bylo příliš mnoho, pomáhá si pan Arnošt Klíma tím, že za správný výklad marxismu prohlašuje jedině ten výklad, jehož se mu dostalo v zemi, která (spolu s jinými zeměmi, nemarxistickými!), vyhrála druhou světovou válku. Vítězství ve válce je tu pokládáno za důkaz správnosti marxistické teorie podle časté chyby v logickém uvažování: SSSR vyhrál válku — SSSR je zemí marxismu — tudíž marxismus má pravdu. Nenapadne při tom autora, že válku vyhráli také Angličané, za vedení konservativce Churchilla, a Američané, a že by tedy stejným »logickým« uvažováním mohli i oni považovat svůj systém za nejlepší?

Pan Arnošt Klíma je na omylu i s tím jedině správným ruským výkladem marxismu. Říká, že to bylo »právě slovanské Rusko, ve kterém jedině bylo v době před první světovou válkou a za první světové války učení Marxovo správně vykládáno a dále rozvíjeno.« Proč právě jen před první světovou válkou a za první světové války? Proč ne také a zvýšenou měrou po válce, kdy měl přece marxismus mnohem více příležitosti rozvíjet svoje učení ve vlastním státě? Inu proto, že by autor musel přiznat, že velmi mnoho z těch »rozvíječů« marxistického učení muselo být právě marxistickým státem odstraněno jako nebezpečné »úchytky«. Dr Jan Slavík v nedávném článku o osudech historického materialismu v SSSR ve Svobodném slově správně připomněl, jaký osud stihl různé ty vykladače marxistické teorie, jako byl nejen Trockij, Zinovjev, Kameněv, ale také Pokrovskij či Bucharin, jehož »Abecedu« naši komunisté kdysi pokládali za nevývratnou vědeckou pravdu.

Důkaz marxistické neomylnosti shledává autor také v tom, že prý komunisté »byli jedinými, kteří ve všech zemích cílevědomě bojovali proti ústupkům, které byly činěny nacismu.« Tak nevím: buď byli Churchill, Eden, Roosevelt, Beneš, de Gaulle a jiní zakuklenými marxisty, nebo tu musí autor nějak vyložit. Je sice pravda, že »čeští komunisté dávno před rokem 1938 volali národ k obraně proti tomuto nebezpečí«, je však stejná pravda, že ti ostatní nejenom volali, ale také dělali pro obranu vše, co bylo v silách našeho tak těžce ohroženého státu. Popíchnování »t. zv. socialistů«, — jak nás, kteří nejdeme za komunisty, označuje pan Klíma — Mnichovem, patří k nedobrým způsobům stranické polemiky, na něž není třeba odpovídat. Co bychom pak měli říci o komunistech, kteří před rokem 1941 prohlašovali válku za »imperialistickou«? Připomínám p. Klímovi starý článek z »Izvěsti-

« z 9. října 1939, který vyšel o den později ve zprávě ČTK i v našem tisku a v němž se doslovně pravi, že »vésti válku za účelem zničení hitlerismu to znamená dopustiti se v politice zločinné hlouposti«. Autor sice přiznává, že teprve historická věda jednou pravdivě zhodnotí, jak se které učení a hnutí osvědčilo, sám však pro sebe reklamuje právo dávatí té příští historické vědě důrazné pokyny.

Pokud se týče páně Klímových poznámek k mému stručnému a pouze schematickému výkladu o sociální linii české, jak ji můžeme sledovat v celých našich dějinách, je třeba autorovi připomenout, že je přece veliký rozdíl mezi přímými předchůdci nějakého názoru a mezi duchovními tradicemi, k nimž se hlásíme, i když k jednotlivým názorům tvůrců této tradice máme postoj kritický. A. Klíma, stejně jako v poslední době Nejedlý, Kolman a jiní, hlásí se k pokračovatelsví a dědictví tvůrců českých národních tradic, a to těch, kteří bojovali za spravedlivější uspořádání společenských poměrů, »totiž Táboritů«. »Táboři jako nejdůslednější bojovníci za spravedlivější sociální řád v době husitské revoluce uskutečňovali jakýsi komunismus.« Pan A. Klíma je si ovšem dobře vědom, že tato »táboritská tradice« silně kulhá a sám podotýká, že »bylo by od nás nesprávné, kdybychom chtěli ztotožňovat tento primitivní komunismus, založený na spotřebě a ne na ohromném rozvíti společenské výroby, s komunismem vědeckým.«

Obávám se, že by se mnohý horkokrevnější Táborita na pana A. Klímu velmi pohoršil při takovýchto výkladech, které uznávají za vědecký komunismus jen učení z doby rozvíti společenské výroby. Hlavní však je, že Táborité jsou jedním faktorem českých dějin, nesporně nej-revolučnějším, přitom však to byli především »boží bojovníci«, tedy něco na způsob »idealistů«, na rozdíl od materialistického komunismu. Mezi Tábority a k nim se dnes nevhodně hlásícími komunisty klene se historicky veliká propast diskontinuity, rozhodně propast mnohem větší, než mezi tradicí husitskou, českobratrskou a obrozeneckou.

Tomu, kdo pochopil výše uvedený rozdíl, je samozřejmě, že k duchovním tradicím českým přispěli i Táboři i ostatní husité a zejména Čeští bratři, ačkoliv šlo o směry namnoze protichůdné. Navazovat na historické tradice má smysl právě jen tehdy, jestliže si z minulosti vybíráme to, co pro nás může být živé a podnětné i dnes. Aby to bylo naprosto jasné a aby to uznal také náš autor, uvedme jiný příklad: Profesor dr. Zdeněk Nejedlý se v jednom svém nedávném projevu hlásil k duchovnímu odkazu Palackého. Znamená to, že on, komunista, přijímá také velmi konservativní a ostře protisocialistické názory Palackého? Zajisté nikoliv. A přece se Nejedlý k Palackého odkazu hlásil právem, neboť si z jeho učení vybírá to, co je i dnes a pro něho samého živé. K ironickým poznámkám autorovým o tom, že jsem do této sociální linie české pojal také knížete Václava, podotýkám jen, že již první staroslovanská legenda o sv. Václavu z 10. století říká o Václavovi mimo jiné: »všem nuzným prokazoval dobrodiní: nahé odíval, lačné krmil, pocestné přijímal podle slov evangelia, vdovám nedával ukřivdit, všechny lidi chudé i bohaté miloval...«

Na konci své polemiky mne autor obvinil z něčeho, co mne — přiznám se — překvapilo ze všeho nejvíc: hlásám prý ve svém projevu ideologii neodporování zlu a stavím se tím přímo nejen proti Táboru, ale i proti prof. Masarykovi. To snad je přece jen příliš mnoho. »Zenkli je proti Masarykovi« — a musili přijít teprve »vědeckí socialisté marx-leninského ražení«, aby to odhali a Masaryka se zastali. Autor asi zapomněl, že čtenáři Dneška jsou zvyklí myslet, a to i v době předvolební. Jinak by totiž sotva mohl mé věty, shrnující smysl českého národního socialismu v navazování na humanitní zásady, hlásané právě Masarykem, prohlášovat za něco,

co je s Masarykovým učením v rozporu. I v novinovém referátu o svém projevu hledám marné místo, kde bych byl projevil souhlas s tolstojovskou zásadou o neodporování zlu. Zdůraznil jsem přece naopak a několikrát Masarykovu zásadu, že »zlu je nutno odporovat vždy a všude« a v praxi bojuji stále a se vším, co za zlo pokládám. Jestliže ovšem pokládá autor takové zásady jako »spravedlnost bez násilí, úcta k člověku, láska, směřování k bratrství a sesterství« za něco zavrženého a ne dosti českého, pak se neshoduje nejen se mnou, ale ani s Masarykem, a — jak pevně věřím — ani s českým národem. O tom, co znamená opak těchto zásad — tedy nespravedlnost a násilnictví, teror, pohrdání člověkem, nenávisť a směřování k bratrovražednému boji — o tom jsme se přesvědčili za posledních sedm let dostatečně, abychom věděli i dnes, s kterým zlem musíme bojovat až do posledních sil.

Petr Zenkl

dopisy

Dávky z majetku

Pane redaktore,

dovolu mi, abych nad článkem o majetkových dávkách ve 3. čísle Vašeho listu vyjádřil své politování a nesouhlas. Ne jako příslušník socialistické strany, ne jako člověk málo majetný, který závistivým okem stíhá ty, kteří mají víc a škodolibě se těší, že na ty pány také jednou trhne — ale jako podnikatel, kterému záleží na tom, aby o podnikatelském smýšlení nebyla šířena ona — bohužel příliš zpopularisovaná — představa, jejíž karikaturu vykreslil Karel Čapek ve svých chrobáčích.

Povšimněte si především, že v onom článku se vyskytují sedmkrát otazníky, vykřičník nepočítaje. Tato typografická znaménka neznají jenom otázky, ale spíše výčitky, a jsou-li nakupena v takovém množství, znamenají rozčlenění a hněv. Obávám se, že projev vašeho p. dopisovatele je výrazem onoho duševního rozpoložení našich vrstev měšťanských a podnikatelských, ve kterém zabředají už déle než čtvrt století, postupující v neblahých stopách dr. Kramáře tak, že politicky i hospodářsky ztrácejí jednu posici za druhou a odsuzují samy sebe k bezmocné roli ponižených a uražených, kteří kromě negace a otazníků nemají co říci dnešnímu světu.

Pozastavme se dále nad tvrzením, že sazby dávky z přírůstku neodstraňují pouze válečné zbohatlíky, nýbrž vymazávají z našeho hospodářství sedm uplynulých let. Nejprve je třeba vyvrátit falešné mínění, že majetkové dávky mají být aktem msty, trestem na válečné zbohatlíky, konfiskací oněch zisků, které nesou odlošní označení zisků válečných. Nehledě k tomu, že kromě válečných máme i revoluční zbohatlíky — tyto morálně diskriminující účinky majetkových dávek jsou jenom druhotným a možno říci, velmi podružným jejich účinkem. Chcete-li, dodejte k tomu: bohužel — na věci se tím nic nezmění. Podstatné je toto: Skutečně musí být velmi mnoho vymazáno z našeho hospodářství. Nikoli však účinkem majetkových dávek, ale účinkem oněch uplynulých sedmi let. Majetkovými dávkami — byť byly sebe drastičtější — nezmiří ani hřebík z našeho hospodářství, ani jeden vagon nebude z našich zemí vyvezen, ani jedna továrna zbožena. Tyto všechny ztráty (a mnohé jiné) už dávno nastaly, reálný majetek nebo kapitál našeho hospodářství byl katastrofálně zmenšen — mluvit za této situace o morální kapitálové tvorbě uplynulých sedmi let je asi tak přiléhavé, jako čerpat vodu ze studny, které se propadlo dno. Hospodářství jako celek nemělo válečných zisků, nevytvořilo žádný kapitál, nýbrž mělo jen a jen válečné ztráty. Majetkovými dávkami má být jistá (a jenom malá) část těchto ztrát pouze účetně vykázána, bilančně vyjádřena a zlikvidována.

To, co jmenujeme majetkovými přírůstky za uplynulých sedm let, jsou jenom stíny a iluze, které se prakticky objevují v cifře 215 miliard vázaných vkladů. Jsou to z velké části falešné peníze, dublosní hodnoty, které tak či onak musí být odepsány. Tato část tak zvaných »úspor« vznikla tím, že peněz, t. j. papírovými poukázkami, byla za války honorováno

práce, která nevytvářela reálných hodnot, naopak přispívala k jejich ničení. Z těchto peněz jistá část měla hodnotu: totiž ta, za kterou bylo možno něco koupit, ať už na potravinové lístky, přídělové poukazy nebo v černém obchodě. Ale všichni ostatní, které nebylo možno takto utratit, byly falešné. Geniálnost tohoto měnového podvodu spočívala v tom, že obojí tyto peníze byly k nerozeznání stejné, a naivní lidé, žijící v navykých představách o „normální kapitálové tvorbě“, žili v iluzi, že uschováním nebo ukládáním těchto peněz vytvářejí si kapitál.

Ale ne každá práce za války konaná byla neplodná nebo ničivá. Kromě té, která vytvářela přímé spotřební statky (potraviny, oděv atd.) byla tu i práce, vytvářející jiné reálné hodnoty: investice, po případě zásoby hmot, polotovárů a jiného zboží, které teprve v příští spotřebě (resp. amortisaci) se mělo uplatnit. Také tato práce byla (z velké části) placena falešnými penězi, ačkoliv za ně odevzdávala hodnoty pravé, nefalšované (leđa trochu válečnými náhrázkami znehodnocené).

Také práce a zásluha podnikatelského je honorována penězi — podnikatelským ziskem. A také tyto zisky — bez ohledu na to, byly-li to zisky „válečné“ nebo „občanské“ — byly z velké části placeny penězi falešnými, to jest právě v té části, kterou podnikatel nespotřeboval, nýbrž mohl uložit v punčoše nebo ve spořitelně. Jenže — a tu jsme u jádra věci — těmto podnikatelským vrstvám byla jejich hospodářským postavením dána možnost (anebo byla dána chytrost), že mohly v jisté míře tuto svou část bezcenných peněz směniti za hodnoty reálné, za ony investice, zásoby atd. a tím onoho Černého Petra (který nám dnes vězí ve vázaných vkladech) přehrát do jiných rukou.

Nebudeme si povídat pohádky. Každý podnikatel, který je hoden toho jména, snažil se za války investovat vše, co v rámci omezených možností investovat mohl, protože si dovedl vypočítat (anebo svým podnikatelským instinktem vytušit), že za války mají jenom ty peníze hodnotu, které lze tím nebo oním způsobem utratit. Jenom malým dětem lze vykládat, že to byla normální kapitálová tvorba, když všechny podniky byly zbraveny dluhů, když měly do křejcaru zaplacené daně a ještě přeplněná bankovní konta. Aby nebylo nedorozumění: nechci říci, že za této situace bylo hříchem investovat — naopak, bylo to hospodářskou zásluhou. Jenom je třeba si uvědomit, že tyto investice jenom formálně jsou dnes majetkem podnikatelským — ve skutečnosti je za ně dlužen těm, jimž za ně platil falešnými penězi. Nuže: majetkovými dávkami má býti tento dluh také formálně vtělen do knih — v tom je jejich smysl a účel. Pokud podnikatel má za války přírůstek na majetku (opakuji: bez ohledu na to, pochází-li ze zisku válečného, občanského, mravného nebo nemravného), je jenom dvojnásobná možnost: buď ho má uložen ve vázaných vkladech nebo jiných hodnotách, kterými může dávkou z něho zaplatit — anebo ho investoval do reálných hodnot, které mu mohou tvořit podklad úvěru pro zaplacení dávkou z přírůstku. To není trest, to není pokuta, to je spravedlivý ekvivalent nezbytných obětí, které musí přinést všichni ostatní, kteří investičních možností neměli a kteří na budoucí investice (a také je budou potřebovat) si rovněž musí vypůjčti.

Bylo by krásné, kdyby při konstrukci majetkových dávek bylo možno uplatnit ideální spravedlnost. To není v lidských silách a při nejlepší vůli se nevyvarujeme tvrdosti a přikročiti. Měl jsem v minulých dnech jako člen rozpočtového výboru sněmovny příležitost zúčastnit se projednávání dávkové osnovy a vynaložil jsem vše, co jsem dovedl, aby tyto tvrdosti byly uhlazeny a zmírněny. Mohu říci, že také velká většina ostatních poslanců — i těch nejradikálnějších směrů — projevovala stejnou snahu a že i se strany zástupců ministerstva financí bylo mnoho dobré vůle a ochoty ke změně. Je tedy snad možno žádat, aby také kritika byla spravedlivá a věcná.

Podívejme se s toho hlediska na argumentaci p. pisatele, který je pobouřen tím, že dávkám nebude podléhat poplatník (ženatý a bezdětný), který měl před válkou 20.000 Kč, po válce 50.000 Kčs, kdežto ten, komu předválečný 1.000.000 Kč vzrostl na 1.035.000 Kčs, má tedy přírůstek 35.000 Kčs, z toho je osvobozeno 30.000 Kčs — platí tedy dávkou z přírůstku z 5000 Kčs, která činí 250 Kčs, slovy: dvě stě padesát korun. Tak vypadají fakta, ze kterých je odvozen troufalý závěr, že chudý člověk směl šmelinařit, kdežto zámožný nesměl mít

ani zákonem přiznaný občanský zisk. Nesvědomitost je nejmírnější slovo, kterým lze označit takové počínání.

Ovšem, že onen milionář zaplatí ještě dávku z majetku ve výši asi 83.000 Kčs, takže nakonec se mu onen předválečný milion sníží o necelých 50.000 Kčs. Zde ovšem je něco zamlčeno: že kromě onoho zdaněného přírůstku měl po celých sedm let dostatečný příjem, z něhož hradil potřeby své domácnosti. A teď si dovoluji já položit otázku: Nestalo se ještě nikdy tomu podnikateli, že když spočítal výsledky sedmi let své práce a odečetl to, co pro sebe spotřeboval — že mu nakonec vyšlá ztráta 50.000 korun? Cožpak je podnik pojišťovnou, která zaručuje automaticky pětiprocentní výnos kapitálu — což neexistuje podnikatelské riziko? Bůh dal, bůh vzal, řekl si tehdy podnikatel, tak jako jsem v dobrých letech vydělával, tak v letech hubených něco dosadím. A o to právě jde, uvědomit si, že léta válečná nemohla být pro nikoho léty tučnými, že každý na ně musíme nějak doplatit.

Přišli lidé o víc v těchto letech. Někdo o hlavu, druhý o zdraví, třetí o milé a drahé věci. A z těch ostatních každý druhý ponese si až do konce svých dnů nějakou ránu na těle nebo na duši. A když pak my, kteří jsme přečkali, vyjdeme z toho nakonec tak, že nám zůstane to, co jsme měli před válkou anebo o málo méně — to má být důvodem, abychom se užrali vztekem, abychom prolévali hořké slzy nad tím, že nemáme dvě kuličky místo jedné?

Snad bychom si v těchto dobách měli častěji čítat ty známé verše:

... když spočítat znáš hromadu svých zisků
a na jediný hod vše riskovat,
zas po prohře se vracet k východu
a nezavzdychnout nad hořem svých ztrát...

a dodat v řeči nevázané: a když si domyslíme, jak ještě jinak mohlo to všechno dopadnout — snad bychom se na ty majetkové otázky mohli dívat poněkud s vyššího hlediska.

V Praze 14. dubna 1946.

Ing. Dr. Štěpán Jeřábek

Dopisy z komunistické strany

Vážený pane redaktore!

Kdybych mohl jednat podle svých spontánních hnutí, byl bych Vám napsal už mnoho dopisů počínaje rokem 1923, kdy jsem se chystal k maturitě, a konče dopisem dnešním. Nestalo-li se tak, pak jest vysvětlením mé povolání, jež mi nenechává dosti času. Ve všech těchto dopisech byl bych se obdivoval Vašemu nesmlouvavému postojí vůči všem, kteří ohrožují Vaše ideály, a nimž jsem se i já vždy hlásil. Zato budiž Vám díky! Píší-li dnes toto poděkování, vede mne k tomu nádech ne-li zoufalství, pak tedy únavy a beznaděje, jenž se někdy vtírá do Vašich článků nad úmyslným nechápáním Vašeho demokratického postoje.

Popudem k tomu jest mi Vaše odpověď M. Kopeckému v č. 3. Dneška. Jsem rovněž komunista ale nevěřím, že bych se mohl s Vámi dostat do zásadního rozporu, jako se to stává v řádcích Rudého práva. Ovšem, jest jiné veřejné stanovisko strany, jež dá na taktiku, a jiné mohu zaujmout jako soukromník. Nepochybují, že jste upřímný socialista.

Nenadužuju-li Vašeho času, dovoďte abych Vám sdělil, co mne přivedlo do řad komunistů, ač jsem vyšel z přesvědčených přívrženců Masarykových. Lituji, že se naopak od Vás nedozvím, co brání Vám, abyste se nestal komunistou, leđa snad Vaše postavení nezávislého novináře.

Vstoupil jsem na podzim 1941 do ilegální organizace KSČ jako nejlépe vedené odbojové organizace a nenašel jsem příčinu, abych své členství nepotvrdil i po revoluci. To byl tedy začátek jaksi mechanický. Nebylo to tehdy lehké rozhodování, neboť jsem poznal za studií, jak neradostný to byl světový názor a život, kteří vedli komunističtí kolegové v koleji, jsouc proyceni nezávislosti a hašteřivosti až do dna svých duší. To byl ovšem komunistus předválečný.

Věřím, že svět byl před fašismem zachráněn pro socialismus a že není jiného lepšího společenského systému. Historie revolučního socialismu mne poučila, že socialismus může zvítězit jen tam, kde si počíná revolučně a kde se nenechá obloudit reformismem. Dnešní vývoj v našem vlastním státě jest dostatečně poučný i pro ty, kteří se s historií neseznámili. Organizování reakce u nás a silně její zbytky ve světě ukazují, jak by bylo nebezpečné, kdybychom byli neuzákonili znárodnění výroby v tom rozsahu, jako se stalo a nikoliv v menším a nesporně organičtější měřítku socialismu postupně. Dnešní způsob nám přinesl a snad ještě přinese mnohé škody, avšak socialismu je zajištěna, a to v druhém případě, který hájil bohužel i prezident, by listě nikdy bez násilí nebylo provedeno. Pane redaktore, nevěřím, že by kterákoli druhá strana byla nekompromisně socialistická a ochotná i být se za tento ideál, než právě KSČ...

Mým bytostným zaměřením bych došel spíše do strany sociálně demokratické, která jest prostá oně komunistické syrovosti, avšak právě uvedeny důvod mne přiměněl zůstatí věren KSC. Kdyby nebylo silně komunistické strany, kdoví, jak by se utvářel postup a linie soc. demokratů; nejsou všichni jako Laušman...

Druhým zásadním důvodem mého členství v KSC jest názor, že by inteligence celá, jako stav měla vstoupit do strany, aby 1. zdůraznila pospolitost s lidem, 2. svou kultivovaností a vzdělaností působila v tomto smyslu mezi lidem, který namnoze postrádá těchto vlastností a proto chybuje, jak Vy komunistům vytýkáte, a 3. konečně, aby ahájila své spravedlivé zájmy ve smyslu socialismu, který chce od každého práci podle jeho schopnosti a odměnu poskytuje podle služby, vykonané pro celek.

Tvrdím, že inteligent, který jest přesvědčený socialista, jest ideálnější, resp. ideovější a spolehlivější stoupenec, než pracovník rukou a to proto, že dělník a člověk dosud utlačený hledá v socialismu a komunismu ve velké většině případů cestu k hmotnému zlepšení svého postavení a teprve v druhé řadě ideu. Inteligent však odjakživa strašili měšťáci tím, že komunismus ho deklasuje. Mám-li pravdu v tomto pojetí, pak to je nová pobídka pro inteligenta, aby vstoupil do KSC, aby přispěl k té drobné práci mezi lidem, ke které rádval tak naléhavě president Masaryk.

Komunismus nevylučuje demokracii, a já sám jsem ji nezradil, jak mi vytýkali bývalí stříbrníci, kteří se pojednou stali obránci jejími. Naopak, prosazují ji mezi soudruhy a nejméně zdaleka sám. Ovšem, dáti si vzít socialismus za cenu demokracie, kdyby měla taková nepravděpodobná situace nastat, to snad byste nedovolil bez boje ani Vy, vážený pane redaktore.

Jest toho ještě mnoho ve straně, co se mnohému stoupenci nelíbí, ale zůstaneme přece v jejím proudu, i když divoce vystříkají; i komunismus bude sveden do koryta regulovaného, aniž by ztratil něco na svém směru a energii.

Nevím, zda se mi podařilo naznačit Vám své názory. Přeji Vám mnoho zdraví a nadšení do Vaší další činnosti, která přináší jistě mnohem více kladných výsledků, než negativních. Na shledanou u cíle!

Vám oddaný Ing. K.

Vážený pane redaktore!

Sleduji se zájmem Váš zápas o povznesení obecné úrovně v nazírání a chápání veřejného života. Zároveň s úžasem pozoruji různé ty reakce, někdy zlobné, jindy ironisující, až urážlivé, různých těch kapitánů na špicích ve vládě, úřadech a hlavně jedné strany. Na Vaše konkrétní vývody nebyvá odpovídáno zase jasnými protidůkazy, nýbrž nejasnými domněnkami a osočováním. Dnes zase dopis p. Kopeckého v 3. čísle Dneška, přes všechny zdvořilosti zase tak nevěcný a zlehčující! Což opravdu se tak těžce snáší kritika? S tou přece každý, kdo se dává na veřejné funkce, musí počítat! A jsou to všichni příslušníci strany, kterou o tom, jak se kritika dělá, není třeba učit. Já sám jsem jejím příslušníkem, úředníkem, kterým jsem se před léty stal sebevzděláním z dělníka, vyšším z jednotřídní obecné školy. Píši Vám to proto, abych Vám oznámil, že i mezi těmi drobnými máte sympatie a že každý rozumný, stranicky nezájatý člověk musí pochopit, že to špatně nemyslíte, že, ačkoliv je ho pro Vás nepopulární, nesnažíte se jen pohodlně plout s proudem a žádáte a dovoláváte se určitých opatření, bez kterých se dříve či později stejně neobejdete. Správně to napsal p. Kopecký ve svém dopise, že té demagogie bylo dost. Že se Vám jako straník odvažují to napsat, je důkazem toho, že u nás pravděpodobně nebude možná totalita jedné strany nebo ve straně a že i ve straně komunistické je dost lidí se zdravým smyslem pro skutečnosti a nezaslepených stranickou zástí, jak ostatně sám předpokládáte. Ta Masarykova humanita a demokracie jsou ve většině nás pevněji zakořeněny, než aby se nějakým závanem daly z nás vypudit. A tomu se musí přizpůsobit dnešní strany. Musíme si tu žít po svém; žádný velký zahraniční vzor není přesně ušit na naše poměry. Proto pokládám Vaši kritiku a Vaše snahy za správné a přeji Vám k další práci mnoho zdaru.

J. A.

Vážený pane redaktore!

U nás na jihu jeden politisující duchovní vyřkl závažná slova: Národ nespasí ani klerikalismus, ani materialismus, ale uslí o splnění čistých ideálů. Vezměme v úvahu tato slova, když budeme uvažovat o komunismu.

Vyložte si především karty, rovně a jasně. Vy jste, pane redaktore, bývalý redaktor Přítomnosti (tedy listu, který mi byl první politickou ideovou školou, když jsem na začátku okupace pročítal uschovaná čísla); nyní jste redaktorem Dneška. Já jsem bezvýznamný posluchač filosofické fakulty a komunista. Vy jste nadšený masarykovec, mně tam, kde se jedná o otázky týkající se společnosti lidské, Masaryk nestačí a vycházím z marxismu. Tedy: Vy idealista, zde dialektický materialista. Oba však lidé, kteří mají mít schopnost kritické soudnosti.

Podívejme se nyní těmito »sudidly« na stav věcí a hledejme mravní pathos nebo konečně idealismus; ale idealismus ryzí, čistý; ideály, které by se »netočily naprázdno« (Dr. J. B. Kozák). Jistě soudíte, že noetický a vulgární idealista, idealista měšťácký může být kladně v oblasti etické sobíkem nejhoršího zrna, tedy materialistou. Promiňte mi několik otázek: Existovalo v průběhu svě-

toových dějin nějaké hnutí, které by stavělo čistý a pokrokovější ideály než je komunismus? (mimo křesťanství, které však počítalo i se silami mimo tento svět). Existovalo kdy hnutí, které vyšlo za dvou základních, kořených požadavků: od těch »zdole« a »všem národům«? Existuje nějaký politický ideál, který vtiskl své rysy výrazně moderní kultuře, zejména poesi? Uvažujte jako demokrat o tom, co je příčinou toho, že nejlepší díla předmnichovské literatury jsou inspirována pokrokovou ideou komunismu? Zde je možná pouze dvojitá odpověď: buď jsou básníci pouhými žvanily, nebo jsou hlasem národa, zrakem, který vidí, aby predvidal, že poslouchává se, aby prorokoval. Nacházím tyto příčiny: ideje komunismu jsou v souladu s výrobními poměry současné doby, odpovídají potřebám mas, chovají v sobě aktivitu, socialistické nádhery a ethos, jsou živé, nemelou »naprázdno«, jako ideje měšťáckého tábora — a promiňte upřímnosti mladí — ideje Vaše. Co je demokracie, je-li v zlodu úzké vrstvy měšťáctva a buržoasie? Co je svoboda, je-li vynucována pendrekry strážníků na dělnících? Co je humanita, je-li o ni uvažováno v řádcích profesionálních žurnalistů, které dostane různolící měšťan ke své bohaté večeri? Jsou snad ideály proto, aby se honosně velebily, ale nerealisovaly? A jak chcete realizovat ideje, když jejich materiální pozadí je bídné, chatrné, udržované násilím i konvencí?

Snad odpovíte: to, co se zde předhazuje, jakživo u nás nebylo. Pak, bohužel, pane redaktore, myslím, že nevíte »Jaci jsme (byli)«.

V těchto řádcích jsem stanovil jeden z důvodů, proč jsem socialistou. Proč speciálně komunistou? Protože ethos je mezinárodní, protože práce a lidé jsou po celém světě, protože jen ignorant si uzavírá do nacionálních mezí. Dobrá, řeknete, souhlasím plně ale to podepíše i socialista nemarkistický na př. český socialista národní. Prosim, ale nejde o pouhý intelektuální souhlas, jde o souhlas podminek ideových a materiálních. Já speciálně vidím v nedialektickém spojení nacionalismu a socialismu směr, jehož jedním pólem je blahobytný liberalismus a druhým pólem (podle tendence národního charakteru) fašismus nacistického zrna. Není, myslím, nepřekračitelné propasti mezi režimem, kde socialističtí theoretikové házejí lidu místo chleba »ideály«, a režimem, kde idealistické theoreny jsou clonou, pod níž násilí a kapitalismus se chystá ke krvavým orgiím.

Nemám, pane redaktore, proti Vám nic. Je to pro mne logická nutnost, že stojíte na podobné pozici. Ještě sice hlasně troubíte do světa na idealistický pozoun, ještě sice s postojem intelektuálního granda uvažujete, co bychom my měli s těmi komunisty dělat. Ale ve Vašem hlase se ozývá utajovaná tónina slabosti, bezradnosti a údivu. Nezdá se Vám, že se věci tak trochu vymkly rámcem, do něhož byste je chtěl zasadit? Že se lid, který přes všechno byl pro vás, theoretiky první republiky, pouhý »odusevnělý nástroj«, uvědomuje a »organizuje proti vám«, abych použil výroku známé filosof. osobnosti? Že se ta tolik podceňovaná materiální základna utváří v prostoru, kde (zjistíte to s úžasem) Vaše ideály jsou modifikovány zcela jinak, než si křečovitě snažíte namluvit? Je zde prostě něco, co odumírá, ač ještě nezemřelo; a to, co bude žít, činí doposud mátožné a chybné krůčky.

Váš Miroslav Jodi,
posluchač filosof. fakulty.

listárna redakce

»Přítomnost« jména zbavená. Protože jsme se názvu »Přítomnost« ovšem nevzdali dobrovolně, nemůžeme bohužel vyhovět a vrátiti se k němu. Ministerstvo informací rozhoduje také o názvu časopisů, a nemáme proti jeho rozhodnutí opravných prostředků. Musíte proto vzít zavděk »Dneškem«.

UNRRA a jiné věci. V poslední době byla záležitost UNRRA důkladně probírána v našem tisku. Nad všechnu pochybnost bylo konstatováno, že zboží UNRRA je nám dodáváno zadarmo, a že peníze, získané jeho rozprodejem obyvatelstvu, zůstávají našemu státu, aby jich užil ve prospěch naší vlastní obnovy. Ani haléř z těch peněz nevrátí se do Anglie, Ameriky nebo kamkoliv jinam mimo hranice našeho státu. A když všechno toto bylo důkladně prodebatováno a konstatováno, přicházíte zase Vy a píšete, že »dnes každý žák obecné školy ví, kdo to UNRRA je a kam utřežený peníz za zboží jde«. Taková lidé, jako jste Vy, jsou mor ve veřejném životě. Žádná fakta nemohou na ně udělat dojem, neboť oni čerpají své mínění buhví odkud. Jsou nepřesvědčitelní, poněvaž ani nenaslouchají. Oni jsou pravými původci zoufale neplodných debat, kde se znovu a znovu přemílají skutečnosti dávno zjištěné a každému normálnímu čtenáři známé. Oni dodávají svou zanedbanost našemu veřejnému životu nádech slabomyslnosti. Oni jsou prostě k zoufání. Když už všechno bylo oddebatováno, teď aby se k vůli Vám o UNRRA začalo znovu? Buďte prokleti!

Chci s Vámi debatovat! Kdo vrhl třeba jen jediný pohled do některého čísla »Dneška«, zjistěte nemůže říci, že bychom se vyhýbali debatám. Ale i debata má své meze. Nikdo nám nemůže ukládat za povinnost debatovat s každým pitomcem.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Josef Čapek:

BEZ NÁZVU

Mně prožít věci zlé a strašné
bylo dáno,
teď zděšen stojím na okraji
života;
můj úděl věru těžký je, ach,

ano,
tak těžký, že se sotva unést dá;
co bolesti a smutku a co děsu
co utrpení, neštěstí a běd,
v něm navršilo něco málo let,
jež prokletí či peklu snad se
podobají!

Zděšen, teď stojím žití na
okraji...
Ze tisícové tentíž úděl mají
a horší ještě, vím a uznávám:
tím hůře však, tím děsivěji,
tím truchlivěji, že to nejsem
sám!

Ze sbírky „Básně z koncentračního tábora.“

Dr. Jan Bělehrádek:

VĚDA A SPOLEČNOST

Je-li věda užitečná pro zlepšování osobního i pospolitého života, měla by společnost vědu aktivně podporovat a využít jejích možností zapojením vědecké tvorby do nejtěsnějšího svazku s ostatní, státní strukturou, za předpokladu, ovšem, že státní struktura je v čestném souladu s pravdou. Cesta od původního začátku k tomuto ideálu je dlouhá a ještě daleká, ačkoliv se jí některé země značně přiblížily.

Styk nekultivovaného primitiva s vědou byl vždy a býval i dodnes provázen nedůvěrou k novému, která vystřídává prvotní údiv a může se změnit i v nepřátelství vůči vědě. Lidé zpravidla nemají rádi to, čemu nerozumějí. A už proto je vědecký pokrok v primitivní společnosti přijímán se zápornými city. Barbarský voják prý zabil Pythagora nad jeho geometrickými obrazy, staří Egypťané hrozili smrtí svým lékařům, kteří by se opovážili léčit jinak, než jak se učili. Učenci a myslitelé byli z nepochopení zabíjeni nebo vyháněni i ve starém Řecku, v každé revoluci a politickém otřesu patlali originální myslitelé svými hlavami a dogmatická nesnášenlivost středověku vůči vědě měla nejednu oběť. Druhý stupeň vztahu společnosti k vědě je lhostejnost.

Nazýváme nebezpečnými ty, kteří mají ducha jinak utvořeného, než je duch náš, a nemravnými ty, kteří nemají naší morálky. Skeptiky nazýváme ty, kteří nemají našich vlastních ilusí, aniž nás znepokojuje, mají-li jiné.

ANATOLE FRANCE

Společnost považuje vědeckou práci za neškodnou osobní zálibu některých jedinců a valně nechápe, že věda je v pozadí všeho pokroku. Stupeň ten je přechodem k dalšímu, kde společnost už vědu podporuje, jakožto ušlechtilou ozdobu, později i jako praktické zařízení, od kterého lze čekatí užitek. Vědec je podporován peněžně i jinak, ale není tu orgán, který by zavedl účinný řád do rostoucí vědy a její organizace. Na tomto stupni se daří vědě dobře, zvláště ve státech bohatých, kde se také průmysl účastní štedrého podporování vědecké práce, získává za to od vědy cenné výhody v podobě nových objevů a zlepšení výroby. Nevýhodou tu je, že jisté obory, slibující bezprostřední užitek, budou podporovány mnoho, kdežto obory nevýnosné budou odkázány na podporu a rozvoj značně menší. Rovnováha vědeckého tvoření, v níž jednotlivé obory drží spolu přibližně krok, aby pokrok vědy jako celku nebyl brzděn jeho atrofujícími členy, je v takové soustavě ve státem nebezpečí, že bude porušena, a že věda takové země se bude vyvíjet jednostranně.

Čtvrtý stupeň je dán přigadem, v němž stát a společnost má aktivní zájem na veškeré vědecké práci. Podporuje sice nejvíce obory, od kterých čeká rychlý a důležitý užitek, ale nepamíná na to, aby se věda jako celek vyvíjela ve všech oborech harmonicky. Nejvíce se tomuto ideálu přibližuje zatím věda sovětská. Mezi velkými změnami, které prodělala ruská věda od carismu do dneška, vzbuzující obdiv a respekt i vědy západní, je skloubení veškeré sovětské vědy v jednotné organické těleso a úspěšná péče o to, aby nevznikaly mezery ani zbytečná bujení jednoho oboru nad druhým. Požadavkem ovšem jest najít správný poměr mezi regulací vědeckého života a svobodou vědy, bez které se nemůže věda vyvíjet zdárně, jakožto stavba, jež roste sama ze sebe podle svých

vlastních zákonů vnitřní logiky a nemůže v tom být měněna zvenčí. A k tomu ovšem patříčně velký počet vědců a jejich technických pomocníků.

Pozoruhodné je, že v sovětském svazu se stala věda předmětem nejživějšího zájmu všeho lidu. Jsou na ni pyšní, informují se o jejích pokrocích, žádají si stále zprávy o ní v denním tisku, a to vše mnohem víc, než kdekoli jinde na světě. Poměr dělníka k vědě ve státech liberalisticko-kapitalistických bývá někdy napjatý; vědě se zazlívá, ať právem či neprávem, že vynalézáním strojů zbavuje lidi práce a z člověka dělá mechanického robota. V Rusku toto napětí odpadlo. Ruský dělník ctí vědu jako vědu svou, od které čeká jen zlepšení svého života.

S tím vším spojená otázka, co působí nač, zda věda na společnost, či společnost na vědu, musí být zodpovězena tak, že obojí působí na sebe vzájemně. Při tom převažuje společnost v prostředcích materiálních a mocenských, věda pak v prostředcích duchovních.

Z přednášky, kterou pronesl prof. dr. Jan Bělehrádek při svém uvedení na úřad rektora Karlovy university a která právě vyšla tiskem v nakladatelství Pr. Borový v Praze.

Tušení atomové bomby před 110 lety. V roce 1835 přinesl severoamerický časopis „New York Mirror“ v čísle z 28. listopadu pozoruhodné proroctví neznámého autora o předtuše atomové bomby. V proroctví se praví, že se vyskytne vynález nové zbraně, jež učiní stříelný prach zbytečným a již bude možno usmrtiti milión lidí v jedné hodině. Mimo jiné prorochoval též autor lety ve stratosféře pomocí tlakových kabin, dále lety přes oceán a Arktidu, tunel pod řekou Hudsonem, mo-

sty o délce několika mil a jiné vymoženosti. Neméně zajímavou je skutečnost, že tyto vynálezy prorokoval pro rok 3000 a že byly uskutečnány již nyní. Fk.

Z chystaného 4. čísla časopisu „Věda a život.“

Budujeme novou encyklopedii věd a umění, sociálního, politického a právního řádu, jejíž abecední zařazení provede si již každý odběratel sám. Vynikající osobnosti dneška i minulosti, z celého světa a ze všech oborů práce, dočkají se zde výstižného portrétu, živě zasazeného do rámce své doby. Každé osobnosti je věnován samostatný sešit nové sbírky KDO JE. K doplnění představy o životě, díle a významu osobnosti je na každé obálce vždy podobizna. Dnes je především třeba vyplnit rychle mezery vzniklé válkou, kdy nebylo možno promluvit ani o lidech našich ani cizích, z nichž nejchudší představy máme o velikánech Ruska. Proto je velmi dobře uváženo, že sbírka KDO JE dává prozatím přednost jménům pro naši veřejnost mnohdy i zcela novým. Kdo odebírá sbírku KDO JE, nebude se ptát, ale bude sám dobře vědět — kdo je Majakovskij, Mečnikov, Soslakovič atd., nebo čím se proslavil ten či onen Angličan, Francouz, Američan, přiblíží si osudy českých pracovníků i našich obětí nacismu. Jména vynikajících spolupracovníků zaručují hodnotu každého sešitu sbírky KDO JE, která i svou cenou Kčs 6.— za sešit je přístupná každému. — Váš knihkupec vám může předložit prvních osm svazků: 1. M. I. Kutuzov, Kčs 6.—, 2. Kamil Krofta, Kčs 6.—, 3. Fryderyk Chopin, Kčs 6.—, 4. Ilja Mečnikov, Kčs 6.—, 5. Přemysl Šafář, Kčs 6.—, 6. Louis Pasteur, Kčs 6.—, 7—8. A. B. Svojsík, Kčs 12.—, 9. V. G. Bělnskij, Kčs 6.—. — Seznam dalších svazků, které jsou již v tisku, nebo které připravujeme, najdete na zadní straně každého svazku knihovničky KDO JE. — Nakladatelství Orbis, Praha XII, Stalinova 46.

Renesanční pánský pokoj, bohatý, mohou dodat se zárukou. Zn. „Výrobce“.

NAKLADATELSTVÍ PRÁCE vám oznamuje, že v poslední době vydalo ve svých edicích:

K L I N

František Hrubín, Reka nezapomnění.

Básník Jobovy noci, jednoho z vrcholů naší osvobozené poesie, vyzpíval v Rece nezapomnění bolesti a naděje z doby útisku. 64 stran, brož. Kčs 30.—

Karel Vokáč, Básně.

Výbor z básní popraveného lyrika, teskného milence svého podbrdského kraje smutné krásy a prostoty. 16 ilustrací V. Karla. 212 stran, brož. Kčs 60.—

T V Ā Ř S T O L E T Í

Jaroslav Vozka, Hrdinové domácího odboje.

Objektivní nástin domácího osvobozenického boje v prvních čtyřech letech okupace, psaný zapovězeným ilegálním pracovníkem. 180 stran, brož. Kčs 50.—

P R Í L I V

Petr Bažov, Kamenný kvítek.

Povídky, báje a zkrasky z uralských hor. Lyrické obrazy čisté básnické síly střídají se s realistickým vyprávěním ze života uralských hutníků. Podle jedné z povídek zfilmován stejnojmenný film. 468 stran, brož. Kčs 135.—
váz. Kčs 160.—

František Hampel, Pernerové.

Románová kronika dvou mlynářských rodů, dějstvující se v padesátých letech minulého století v žitné labské rovině. 206 stran, brož. Kčs 50.—

NOVINY A NOVINÁŘI

Dr. Václav Osvald, Noviny včera a zítra.

Známý žurnalista předvádí na základě dosud neznámého materiálu řádění okupantů na tiskové frontě. Další kapitoly jsou věnovány ideovým i materiálním základům naší žurnalistiky. 128 stran, brož. Kčs 36.—

U všech knihkupců.

Nakladatel. PRÁCE, Praha II, Václavské nám. 15

se vrací do vlasti!

třemi knihami
světového úspěchu

Listy z vyhnanství Brož. 50 Kčs

Úkryt Brož. 45 Kčs

Sedmkrát v hlavní úloze V tisku

U knihkupců **Melantrich**

Výhradní zastoupení
Karel Reichert, Praha VII, 516.

Ve snaze o zlepšení kulturních vztahů československých převzali jsme pro české země generální komisi a sklad všech publikací, jež vydává

Slovenská akademie vied a umení v Bratislavě

Z prací učené společnosti Šafaříkovy nabízíme:

Edvard Beneš: Masarykovo pojetí ideje národní a problém jednoty československé. Brož. 7 Kčs.

Alexander Húščava: Ján Literát a diptovské falzy. Brož. 52 Kčs.

Milan Pišút: Počiatky básnickej školy Štúrovej. Brož. 60 Kčs.

Básnické spisy Pavla Josefa Šafaříka. Brož. 90 Kčs.

František Tichý: Československé písně v Moskevském zpěvníku. Brož. 31 Kčs.

Václ. Vážný: Glossarium Bohemoslavicum. Brož. 30 Kčs.

Nakladatelství

FR. BOROVIČ, PRAHA I, NÁRODNÍ 9

U všech knihkupců.